Published and distributed under permit (No. 322), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of New York, N. Y. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה שביעית | HATOREN | גליון כג (רכג)

התורן

עתון שבועי
יוצא בכל יום ששי

התוכן

—

VOL. VII | NEW YORK, AUGUST 20, 1920 | No. 23 (223)

HATOREN
Published weekly by the
ZIONIST OR[...]IZATION
OF A[...]
55 FIFTH AVE[...]RK.
Telephon[...]

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ־לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין החתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 55 Fifth Avenue, New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Countries and Canada:
One year—$4.50 Six months—$2.25
Single copy 10 cents
Entered as second-class matter March 14, 1916, at the Post Office at New York, N. Y., under the act of March 3, 1879.

מחיר גליון 10 סנט[...]

בברכה חמה ולבבית
אנו מברכים את אחותנו היקרה
ש נ ה צ פ ו ר ה ש ב י נ ס ק י
לנשואיה עם מר
י ה ו ד ה מ ע ט ה י ו
בשיקאגו, איל.
יזכו לבנות את ביתם על הרי יהודה.
מר ומרת פליקס שבינסקי ובנם
בירמינגהאם, אלא.

בברכת מזל טוב
אנו מברכים את אחותנו היקרה
ש נ ה צ פ ו ר ה ש ב י נ ס ק י
לנשואיה עם מר
י ה ו ד ה מ ע ט ה י ו
בשיקאגו, איל.
יזכו לבנות בית עברי בארץ האבות.
מר ומרת שלמה זלמן שבינסקי ומשפחתם
בירמינגהאם, אלא.

VOL. VII | NEW YORK, AUGUST 20, 1920 | No. 23

התורן

יוצא לאור על־ידי
ההסתדרות הציונית
באמריקה

העורך:
ראובן ברײנין

שנה שביעית | ניו־יורק, ז' אלול, תר"ף | גליון עשרים ושלשה

הַוְעִידָה הַצִּיּוֹנִית בְּלוֹנְדּוֹן

הועידה הציונית העולמית בלונדון — האמת נתנה להאמר — לא הצדיקה את רוב התקוות אשר תלו בה מראש. המציאות הממשית היא תמיד יותר פחותה ויותר זעומה מהתקוה הדמיונית. ולא אחת נכזבה תקותנו. אין דבר. כבר הורגלנו. התוצאות של הועידה, אחרי כל אלה, תהיינה טובות ופוריות. כך אנו מקוים. הכל הולך אחרי הסוף. ואם הסוף טוב — הכל טוב.

אם היינו רוצים לסמן את הועידה עצמה ולציין את קויה הראשיים היינו אומרים: הועידה הלונדונית הצטיינה בבלבול הלשונות, בבלבול המקומות, בבלבול התכניות ובבלבול הדעות. היא היתה הסמל החי של המבוכה הכללית בחיינו.

בלבול הלשונות כיצד? על ועידה זו היינו כולנו עדי־שמיעה להגלות הלשונית בכל הטרגדיה שלה. בני עם אחד, ויותר: בני מפלגה אחת, אחים לשאיפה אחת, אחים למחשבה ואחים לעבודה נקבצו ובאו באולם אחד להתיעץ ולהחליט מה ואיך לעשות בשביל להניח את אבן הפנה לבנין ביתנו הלאומי על אדמת אבותינו. כל הרצונות וכל הלבבות היו מכוונים למטרה אחת: לתקומת העם העברי. כולם הרגישו באותו מעמד את גודל השעה ואת קדושתה. ועיני כל ישראל בארצות פזורו היו נשואות אז אל אולם הועידה בלונדון וכל האזנים היו נטויות לקלוט משם כל דבור וכל הגה — ושם, בתוך הועידה עצמה, שבאו אליה שליחי עם ישראל, מבחר בניו הבונים, לא היתה אף לשון אחת שהיתה מובנה לכולם ושהיתה חביבה עליהם במדה אחת. אנו כולנו הרגשנו — ומה מכאיבה וממאירה היתה הרגשה זו! — את קללת הגלות, האוכלת את נפשנו, את בלבול הלשונות. צריכים היו לתרגם את כל ההצעות וההחלטות וכדומה בשלש־ארבע לשונות. זה הביא הפסד הזמן והפסד הכוונה והדיוק. מכלי אל כלי הריקו את הדברים, עד שלפעמים נשארו מהכוונה הראשית והעיקרים רק טפות אחדות, וטעמה לא עמד בה.

כשנפתחה הועידה על־ידי נחום סוקולוב בנאום עברי, התכוננה השפה האנגלית להיות השולטת בה. והנה הרוב היותר גדול של הצירים לא שמעוה, לא הבינוה. אחרי הישיבה הראשונה בא הדבר מאליו, כדבר טבעי והכרחי בקבוץ־גליות זה, כי השפה היהודית והעברית היו השולטות בועידה זו. שתי שפות, אחת הלאומית ואחת העממית, שהיו בלתי־מובנות ובלתי־נוחות כל צרכן לחלק מן הצירים. בלבול הלשונות וגם רבוי הלשונות הפריעו את מהלך הועידה ואחדותה.

בלבול המקומות כיצד? פעם בפעם שנו את המקומות והאולמים של ישיבות הועידה, של ישיבות צירי הארצות השונות (לאנדסמאנשאפטען) של הועדים והועדות ושל האספות והחגיגות. גם זה גרם בהכרח להפסד זמן ללא צורך ולפזור הרוח. זו היתה גלות בתוך גלות.

בלבול הפרוגרמות כיצד? שום תכנית ברורה לא היתה לועידה זו. הצירים שהקדימו לבוא ללונדון היו מתאספים יום־יום, על־פי הארצות שמשם שולחו, היו נושאים ונותנים יום־יום, היו מתוכחים בקבוצות מיוחדות, מבקרים ומנתחים עניני ציוניות סתם בעלמא, מבלי דעת מתי תפתח הועידה, ומבלי דעת כמה ימים או שבועות תמשך. לא ידעו בברור איזה ענינים יעלו בה על הפרק ומי ומי יהיו המרצים, כן לא ידעו מי הם האחראים בעד ההרצאות העתידות לבוא. הכל היה תלוי במקרה או בחסדם של מאורעות ואנשים ידועים.

נפתחה הועידה, נמשכה שלשה ימים ופתאום נפסקה לשבוע ואיש מן הצירים לא ידע מתי יבוא ההמשך. היתה ועידה גלויה והיתה יחד עם זו ועידה של מנהיגים מאחורי הקלעים. לא ידעו מי מושך את החוטים הנסתרים ומחולל את כל החזיון המוזר הזה. כמעט כל הצירים ידעו, כי לא הדברים אשר יתווכחו עליהם ולא הדברים אשר יחליטו באספותיהם ובישיבותיהם המיוחדות הוא העיקר, כי אם את אשר יחליטו מאחורי הפרגוד, הדברים אשר יסכימו ביניהם המנהיגים זהו העיקר, וכל הנאומים והבקורת, מצד זה או מצד זה, רק למותר יהיו, מבלי הביא כל תועלת. כך היה מצב הרוחות. התחשבו רק עם ראשי המנהיגים של לונדון ועם ראשי המנהיגים של אמריקה. הצירים והמנהיגים והעסקנים הציוניים הידועים של יתר הארצות, וגם היותר חשובים שבהם, החבאו (או החביאו את עצמם בכונה) בצל, בשורה האחרונה. על דבר המשא ומתן שהיה בין ראשי הציונים שבלונדון (ווייצמאן וסוקולוב) ובין המנהיגים, — יותר נכון המנהיג הראשי והיחידי, — של אמריקה נתפשטו בקרב הצירים שמועות ונוסחאות שונות. בבוקר אָמרו כך, ובערב — אחרת. היום אָמרו, כי נכרתה ברית ביניהם, והכל יבוא על מקומו בשלום בשעה טובה ומוצלחה. ולמחרת ספרו בלחישה, כי יש עוד עכובים וסכסוכים ועוד לא נגמר המשא־ומתן, ולא ידעו מתי ואם יהיה סוף לכל זה. וכל זה, שהיה במדה ידועה מעולף סודות, רמזים ושמועות מתמיהות, היה לענין לצירי הארצות האירופאיות בישיבותיהם. ואין קץ להסברות ופירושים מכל המינים. ודנו ורגזו — ואין נחת.

נדמה כי נתקלקלה המכונה הציונית כי נסתבכו גלגליה ועבטה אָרחותיה — ולא ידעו במי או במה האשם. ידעו כי מנהיג הציונים באמריקה מבקש מנהיגים חדשים, אנשי שם, אנשי כסף ואנשי מעשה להציגם בראש ההסתדרות הציונית העולמית, אנשים חדשים שעד כה עוד לא השתתפו בעבודה הציונית ובעבודת התחיה הלאומית, והעם העברי עוד לא ידע אותם לא בתור ציונים ולא בתור יהודים הדבקים בעמם ומשתתפים בצרתו. בקרו קשה את ההנהגה המרכזית של לונדון. בקשו לעשות נסיון חדש.

בלבול הדעות כיצד? — חלוקי דעות, זרמים שונים והשקפות מתנגדות זו לזו היו אָמנם על כל הקונגרסים ועל כל הועידות. זה מובן, זה טבעי. זה חלקו של רעיון חי, כך דרכה של כנסיה המתוברה מבעלי מוחות. אולם על הועידה שבלונדון לא התנגשו דעות והשקפות שונות זו מזו. שם ראינו את בלבול הדעות וטשטושן. חלק גדול מן הצירים, וגם הנבונים והפקחים שבהם, לא ידעו, בעצמו של דבר, למה להסכים ולמה להתנגד. לא ידעו במי ומה לבחור, איזו הצעה לקבל ואיזו לדחות. נדמה שהתערערו היסודות. לא היו בטוחים. חששו, פקפקו. יראו את האחריות. לא ידעו מה טוב ומה רע. הגיעו לבחינת „באו בנים עד משבר וכח אין ללידה“.

ואין כל פלא. שבע שנים עברו על הציונים מבני הארצות השונות מבלי קונגרס ומבלי ועידה כללית. לא החליפו דעותיהם ולא באו במשא־ומתן על דבר הענינים שעמדו על הפרק. התגמלו מפעולה הדדית ומתכנית כללית. במקרים ידועים חדלו גם להבין ולהשיג זה את זה. בינתים גדלה והתרחבה (אין אָנו יכולים לומר: התעמקה) ההסתדרות הציונית באמריקה, והיא המציאָה בשנים האחרונות שמונים וחמשה אחוזים מכל הכספים שנתקבלו מכל העולם בעד העבודה הציונית. זה היה גורם חזק וחדש בעולם הציוני. הצירים של יתר הארצות יראו מפני הגורם החדש הזה, חשדוהו במה שאין בו ויחד עם זה גם התרפסו לפניו. התרפסו וגם התרכזו. הם ראו בציוניות האמריקאית את הכח של הכמות ולא של האיכות. הצירים הציונים שבאו מארצות ההרס והחורבן היהודי הרגישו את עצמם על הועידה בחברת הצירים האמריקאיים (שמעולם לא באו גם להקונגרסים במספר רב כזה, ושמעולם לא התחשבו אתם על הקונגרסים הציונים כעם גורם הנכנס בחשבון) במצב של קרובים עניים שהוזמנו לחתונת עשירים. מובן שבמצב כזה לא חסרו רגשי שנאָה וקנאָה, וגם רגשי חשד שלא היה להם כל יסוד.

באו אל הועידה „סלתה ושמנה“ של האינטליגנציה הציונית מכל הארצות, והיה להם מה להגיד, מה לתבוע ומה להציע מעל הבימה, אך בבואָם ללונדון נוכחו מהרה, כי למותר יהיה מה שיגידו, מה שיתבעו ומה שיציעו. ועל כן גם שתקו בכל ימי הועידה כל הציונים והעסקנים המצוינים. לא פתחו פה. כולם הרגישו והכירו את התעודה הגדולה העומדת לפנינו. כולם הבינו, כי תיכף אחרי הועידה צריך להתחיל בעבודה גדולה וכבירה לבנין הבית הלאומי בארץ־ישראל, וכי לזה דרושים סכומים עצומים. והצירים של כל הארצות, מלבד צירי אמריקה, הרגישו את עצמם מדוכאים ונעלבים. הם ידעו, כי אין כחם הפעם אלא בפה. וזה לא דרוש בשעה זו. על כן כמעט כולם, גם אלה אשר התנגדו בלבבם התנגדות נמרצה להצירים האמריקאיים ש„עלו לגדולה“, שמו את מבטחם ותקותם בבראנדייס. ידעוהו אָמנם רק קצת. אבל הוא עשה רושם על כל הצירים כאיש שיש לבטוח בו, כמעט היחידי שיש לבטוח בו ושהוא מוכשר לעשות גדולות. ידעו, כי רק ציוני אמריקה יכולים בשעה זו לצבור מיליונים ולהמציא את הכחות הדרושים לבנין ביתנו הלאומי. ובראנדייס הוא הכח היותר מניע והיותר תקיף. על כן פרשו רוב הצירים לקרן זוית ונתנו לבראנד־ייס לעשות כרוחו בסדור ההנהגה הציונית המרכזית, ולבחור את האנשים שהוא חושבם למוכשרים לעשות את העבודה הגדולה. בחשאי אָמנם התרעמו עליו. שיטתו היתה אָמנם מוזרה להם. בסתר לבם התנגדו לו והתמרמרו עליו, בהאמינם, כי הוא מבטל את המסורה הציונית. אך כציונים אמתים נכנעו לפני תוקף דעתו והשפעתו המוסרית העצומה.

ראובן בריינין.

הַוְּעִידָה הָאַחֲרוֹנָה שֶׁל פּוֹעֲלֵי צִיּוֹן בְּפִּיטְסְבּוּרְג

מאת

ד"ר נחמן סירקין.

א.

להועידה האחרונה של פועלי־ציון בפיטסבורג יש ערך וחשיבות מיוחדה בשביל התפתחותה של התנועה הציונית הסוציאליסטית בהעתיד הקרוב. המחשבה הציונית־הסוציאליסטית התלבנה והצטרפה, התנועה התבססה, ופסיעה חדשה נעשתה על דרך האיחוד של הפרולטריון הציוני־הסוציאלי, האיחוד של המחשבה והאיחוד של המעשה. זאת אפשר לאמור עתה בפה מלא, אף כי כל ועידה מפלגתית חשודה שהיא מעלה בעצמה את ערכה למדרגה של חשיבות היסטורית, כדי להדגיש את ישותה.

בהועידה האמורה בפיטסבורג עמדו על הפרק השאלות הללו: שאלת אופן הקולוניזאציה, שאלת השפה ושאלת ההשתתפות של הפרולטריון בקונגרס הציוני. השאלות הראשיות האלה, אשר הועידה התעסקה בהן, היו לסלע המחלוקת בקרב המפלגה הציונית הסוציאלית מן היום אשר יצאה מפלגה זו לאור החיים. השאלות התדירות הללו בלבלו את מחשבתם של חברי המפלגה זה שנים רבות, ורק עתה בעצם המבוכה וההתעוררות בקרב המפלגה נעשה בפיטסבורג הצעד הראשון לפתרונן. מלבד אלה השאלות העמדו על הפרק גם שאלות שהשעה גורמת אותן, ואשר בקשו לא כל כך פתרון כי אם החלטה, כמו השאלה על אודות איחוד המפלגה עם ה„אינטרנאציונאל" השלישי, שאלת „אחדות העבודה" בארץ־ישראל והתיחסות המפלגה אליה, שאלת ההסתדרות ועוד. את כל הפרובלימות האלה הכריעה הועידה בהסכם הגיוני עם מטרת המפלגה ולא בהתאם עם הפראזיולוגיה השלטת מסביב להמפלגה, ומפני כך תשפענה ההחלטות של הועידה על כל מהלך המפלגה השפעה עמוקה. וכמעט מן המותר הוא להוסיף, כי יש קשרים וחוטים אורגאניים, המאחדים את הציוניות הפרוליטרית עם הציוניות הכללית, והמסילות החדשות של הציוניות הסוציאלית כובשות דרך גם לכל תנועת התחיה וההתישבות.

מן היום אשר נולדה הציוניות הסוציאלית התעוררה השאלה על אודות אָפני הישוב בארץ־ישראל. עם המושג של ציוניות סוציאלית היה לכתחילה כרוך גם המושג של ארץ־ישראל סוציאליסטית, של קולוניזאציה על יסודות חברתיים חדשים, אשר ההגיון והרצון הסוציאליסטי יהיה מחוללם. הציוניות הסוציאליסטית בהופעתה הספרותית בתחלת הבראָה באָה לידי המסקנה, כי ארץ־ישראל יכולה להתישב רק על יסודות של קואופיראציה סוציאלית מפני האי־אפשרות של קולוניזאציה קאפיטאליסטית. המזג של הפרולטריון העברי, שהוא מתנגד ומתקומם נגד העבדות וההכנעה ושהוא עומד בכל ארצות גלותו בראש כל תנועה מהפכנית, המזג של הפועל העברי, אשר בתור יחיד הוא מתרומם תמיד על הסולם החברתי, — המזג הזה הוא הבטחון היסודי, כי על שעבוד חברתי ועל הכנעת הפועלים לא תבנה האָרץ. ציוניות מבלי סוציאליות, מבלי השאיפה להגשים תיכף ומיד וביודעים משטר חדש של עבודה, של שויון ושל שחרור כלכלי, ציוניות כזו מתרוקנת מתוכנה ונופלת ממעלת גדלותה אל „עמק הבכא" של עסקניות, של נצול, של שקר ומפח נפש. בכדי כי יתעורר העם העובד, זה היסוד היחידי בשביל בנין האָרץ, לפעולה ציונית, הציוניות צריכה ומחויבה להתאים עם המזג והאידיאל של העם העובד. במושג הציוניות, אם נרד לעמקו האמתי ונתבונן היטב להשאיפה החברתית הקשורה בו, כבר מונח המושג של סוציאליות, של קולוניזאציה שותפנית, בלי שעבוד ובלי נצול. אם נתיחס אל הציוניות בתום לבב וברצון אמתי, אָז נבוא להמושג של הציוניות הסוציאליסטית, זאת אומרת, כי ביום התגשמותה של הציוניות על־ידי הפרולטריון העברי, תתגשם רק באופן שותפני בלי נצול ושעבוד קאפיטאליסטי.

והנה בעת אשר הרעיון הראשון של הציוניות הסוציאלית הכריז על קולוניזאציה סוציאליסטית כעל אחד של עיקריה היסודיים, העמד בקרב פועלי ציון, כאשר היו למפלגה, העיקר הזה תחת אות־השאלה. ארץ־ישראל סוציאליסטית זה הוא דבר הנובע מן הכלל, בתור רעיון ובתור מעשה, מן הכלל של המחשבה והתנועה הסוציאליסטית שבעולם. והמחשבה הראשונה של פועלי ציון התאמצה רק להכניס את הציוניות הסוציאלית בגדר המושגים והרעיונות הסוציאליים העומדים וקיימים בעולם. לפי הפילוסופיה של התורה הסוציאלית החברה החדשה תוכל להברא רק על־ידי התנגשות כחותיה הפנימיים, על ידי מלחמת המפלגות, ומפני כך גם החברה הסוציאליסטית בארץ־ישראל צריכה להיות תולדה של מלחמת המפלגות, של התנגשות היסטורית בין העבודה והקאפיטאל. התוצאָה של החקוי הזה על שדה הרעיון הציוני היתה, כי פועלי־ציון האמינו, כי מחויבים הם לדרוש קולוניזאציה קאפיטאליסטית ולהתנגד לכל ההתחלות הקואופיראטיביות, יען כי רק על־ידי המלחמה נגד הקאפיטאל תולד הסוציאליות. על ברכי החקוי הילדותי הזה נולד גם אצל פועלי ציון המושג, אשר העיר כל כך שחוק בקרב הצבור, המושג של הפרוצס הסטיכי, הפרוצס העור של בלי יודעים, אשר בעזרתו תבנה ותתישב ארץ־ישראל. מפני שלפי הפילוסופיה של מארכס החברה האנושית הולכת ומתפתחת באופן הכרחי ממצב אקונומי אחד למצב שני, מן הפיאודאליזם לקאפיטאליזם ומקאפיטאליזם לסוציאליזם, ומפני כן תתגשם הציוניות באופן אוביקטיבי והכרחי כזה, על־ידי דחיפת הכחות הפנימיים של האקונומיקה היהודית כביכול. הרעיון הפועל ציוני היה בתחילתו תלוי בהאידיאולוגיה של הסביבה, ומפני שהיה כל כך בוסר ופרימיטיבי הלכה לפעמים המפלגה בדרך עקלתון,

עד פי דרשה בשם ה„סוציאליזם" קולוניזאציה קאפיטא־ליסטית על־ידי הפועלים הסוציאליסטים. בקרב פועלי ציון של פולניה עוד לא התאזרח עד היום המושג של קולוניזאציה סוציאליסטית, אף כי הפילוסופיה הבולשביס־טית הורידה כבר ממרום כסאה את הקדושה של הקאפי־טאליזם, שעל ברכיו נולדת הסוציאליות בהכרח הנדסי. וגם אצל פועלי־ציון של אמריקה הולך ונשנה המחזה המוזר וההתול הזה, שזה האגף של המפלגה המדבר גבוהות על הסוציאליות שהיא צריכה להתגשם תיכף ומיד ועל הדיקטאטורה של הפרולטריון העברי, זה האגף איננו מכיר את הערך של קולוניזאציה סוציאליסטית. האגף הזה הוא שבוי המלה „מלחמת המפלגות", אף כי אין עוד כלכלה ואין עוד מפלגות, ובמקום מלחמה אפשרית יצירה.

על הועידה האחרונה של פועלי ציון בפיטסבורג מצאה המחשבה המפלגתית סוף כל סוף את דרכה הנכונה, כאשר החליטה על־דבר הלואה לאומית וקולוניזאציה סוציאלית. מן ההלואה הלאומית יקבלו לפי ההחלטה עזרה וקרדיטים רק בניני צבור וכל אלה הענפים של עבודת האדמה והתעשיה שיוסדו על יסודות קואופיראטיביים סוציאליים. בההחלטה הזאת הביעה המפלגה את רצונה המחלט, כי בארץ־ישראל תברא כבר עתה קולוניזאציה סוציאליסטית, שמתאמת עם רצון הפרולטריון ועם התוכן הלאומי של הציוניות בכלל. ומפני שההחלטה הזאת נתקבלה בהעת אשר הציוניות מתכוננת להתחיל קולוני־זאציה המונית, יש לה, להחלטה זו, ערך מעשי מיוחד. הגורם העיקרי, אשר הכריח את המפלגה להשלים כליל עם הקולוניזאציה הסוציאלית, היתה לא כל כך ההתפתחות העיונית של הקהל הפרולטארי, לא כל כך התרחבותם של המבט והמושג, כי אם העובדה החדשה שנבראה עתה בארץ־ישראל מפלגה של פועלים עברים. והפועלים ד־ר־ש־ם קולוניזאציה סוציאליסטית ומתנגדים בכל נימי חייהם נגד ישוב המיוסד על נצול ושעבוד העבודה, נכרית או עברית. כמובן שהפועלים לא יסכימו לקולוניזאציה קאפיטאליס־טית, אם גם ימתיקו אותה בדבש של מלחמת המפלגות ושל סוציאליזם לעתיד לבוא. מה שלא יכלו לעשות העיון וההגיון, עשו המעשה והנסיון, והועידה של פיטסבורג לא שהתרוממה למחשבה סוציאליסטית מקורית, כי אם היתה הד קולה של העבודה העברית בארץ־ישראל, של תקוותיה ושאיפותיה.

ספרות פדגוגית

(הרצאה שנקראה בועידת המורים העברים של ארצות הברית וקנדה בעיר קליבלנד).

מאת

ד"ר נ. טורוב.

המושג „ספרות פדגוגית" איננו ברור ומוגבל כל צרכו, והוראתו עלולה להתפשט ולהצטמצם בהתאמה לכוונה המתחלפת של המשתמש בו. שהרי מצד אחד יש לומר, כי כל הספרות, לכל גווניה ומדרגותיה, אין מטרתה אלא הדרכת האדם בחיים וחנוך־רוחו במובן השכלי והרגשי להנאת עצמו ולטובת הרבים, ולפיכך היא חנוכית או פדגוגית; ומאידך גיסא אפשר להציג את גבולותיה של זו בתוך כתלי בית־הספר וספרית המקצוע של המורה. ועל־פי רוב מתכוונים במבטא זה אך ורק לספרות המדעית, המטפלת בשאלות החנוך וההוראה. מוצא אנכי אפוא לנחוץ להודיע, שכוונתי אני היא לדבר בזה על אדות כל אותם סוגי הספרות שמציאותם וטיבם עלולים להשפיע השפעה ישרה על עבודת המורה ושהם צריכים ויכולים להברא לא על־ידי סופרים סתם, כי אם על־ידי בעלי־הכשרון שבין טובי המורים או בהשתתפותם בלתי האמצעית. והם: ספרי למוד וקריאה לתלמידים, ספרי־מקצוע לחנוך והוראה וספרי־מדע שונים להשלמה העצמית של המורים; וכמו־כן גם ספרות תעמולה בין ההורים ובין כל אלה העלולים להתענין בשאלות החנוך העברי.

הדלות שלנו במקצועות הספרותיים האמורים איננה צריכה לראיות, ואין מי שירגיש בכך ויסבול מזה יותר מהמורה העברי. וכי יש לך צער גדול מצער גידול תלמידים ותלמידות, כשהמחסור במזון רוחנו בשבילם או הקלקול שבמזון זה עומדים לך לשטן בכל עת ובכל שעה? האם יש עלבון גדול מעלבונו של המורה העברי, המוכרח לחזור כל ימיו על פתחי ספרויות זרות, כדי לפרנס את רוחו, ולבקש תשובות לשאלות המטרידות של עבודתו הקשה, במקום שאינו יכול כלל למצוא אותן? שהלא אי־אפשר הדבר, כי חכמי הגויים יגלו לפנינו את הדרך הנכונה להוראת השפה העברית והתנ"ך, לעיבוד חוק־למודים מתאים לצרכינו בדברי הימים שלנו ובתולדות ספרותנו וכדומה. וחוץ מזה, האם טבעי הוא הדבר, שלא יהיה קשר רוחני בין הורי התלמידים ובין מוריהם של אלה, בשעה שנחוצה כל כך התאחדות כל הכחות לשם שחיה נגד הזרם ולשם יצירת נאה של חנוך עברי בן קיימא בתוך המדבר הגדול והנורא של הגלות?

אמנם נוסו כבר כמה נסיונות למלא חסרון זה — חסרון ספרות פדגוגית בארץ־ישראל ובגולה, ולא כולם עלו בתוהו. אך בדרך כלל אי־אפשר לבלי הרגיש, כי העזובה עדיין רבה מאד, והפרוץ מרובה על העומד. הרבה התחלות טובות לא האריכו ימים, וכמה דברים שזכו לבוא לידי גמר אינם עומדים בפני הבקורת. ואסון גדול הוא לעבודתנו התרבותית, שבכל פעם אשר אנו נגשים אליה על מנת להמשיך את אשר התחילו אחרים — מתעוררת בלבנו כמעט תמיד ההרגשה, כי יש להתחיל שוב מבראשית. לאי־הצלחה זו גרמו, כמובן, שותפים רבים, שלדאבוננו אין לנו שליטה עליהם. אך אחד הגורמים האלה הוא, לדעתי, חוסר תכנית קבועה בהתאמה למטרה מסוימה לתפיסת המרובה, שלא לפי הכחות החמריים והרוחניים. וזהו דבר שבידנו לתקנו.

איך שהוא, ואנחנו עומדים פה בפני פרובלימה גדולה וחשובה, ואין אנו בני חורין להפטר מבקש לה פתרונים.

אתעכב קצת על כל אחד מסוגי הספרות שהזכרתי למעלה, ומתוך כך יתברר לנו, איזה מהם הוא עדיף או קודם, וגם מהי בערך אמת־המדה שעל פיה או בגבולותיה יוכלו המורים לגשת ליצירת ספרות פדגוגית בתקוה להצליח הצלחה של ממש במפעלם.

בשורה הראשונה עומדת, לפי דעתי, שאלת ספרי הלמוד לשמוש במחלקה, שבלעדיהם לא יוכל כל המורה — וביחוד בגולה מחוסרת ה„סביבה" העברית — לגשת לעבודתו, ושעל כל פנים גורם חסרונם עכובים רבים לעבודה זו ומפחית לאין שיעור את תוצאותיה.

בארץ־ישראל נכללים בסעיף זה ספרים לכל מקצועות המדע, התופסים מקום בתכנית בתי־ספר לעם ובתי־ספר בינוניים מכל הסוגים, ובקרוב ידרשו שם ספרי־למוד גם לבתי־ספר עליונים. ובגולה — חסרים לפי שעה רק ספרים ידועים במקצוע „מדעי־הרוח", והם: ספרים ללמוד השפה והספרות העברית, ספרי־למוד לדברי ימי ישראל ולכתיבת ארץ־ישראל.

לא אטפל בזה בפרובלימה של ספרי־הלמוד בארץ־ישראל ואסתפק ביחס אליה רק בהערה, שהיא צריכה להפתר ב ר ו ב ה על־ידי תרגומים טובים ולא על־ידי קומפילאציות גרועות, הקרויות חבור „מקורי"; וחוץ מזה נכון, שקביעת המונחים לא תהיה תלויה ב„טוב טעמם" של בעלי המקצוע בלבד, אלא שהדבר יעשה על־ידי חבר בלשנים מומחים; ואז יוכלו ספרי־למוד אלה להביא ברכה רבה גם למורים בחוץ־לארץ ולחלק מהמתלמדים מעצמם.

ומספרי הלמוד הדרושים ביותר בחוץ־לארץ תופס, כמדומני, מקום בראש ספר־הקריאה או הכריסטומטיה. שהרי ספר זה עליו לאצור בחלקיו השונים רכוש גדול של השפה, החל ביסודותיה הראשונים — האותיות והנקודות — וגמור בפניני ספרותה הישנה והחדשה. פה נפגשים אפוא יחד הפרובלימה החמורה של בחירת השיטה הנאותה לראשית למוד הקריאה והכתיבה והקושי הרב שיש בברור חומר קריאה משובח ובסדורו בחלקים השונים ל פ י ה מ ד ר ג ה ה ר א ו י ה . וחוץ מזה מתעוררת השאלה של תורת השפה ותרגילי דקדוק שונים ושל מאמרי־מדע: האם לתת או לבלי תת להם מקום בכריס־טומטיה? כידוע נהוגות בזה שיטות שונות, וכל אחת מהן מתאמרת להיות המשובחה שבכולן. לפי ראות עיני, למשל, לא נכון יהיה לקבוע בכריסטומטיה מקום לתרגילי הלשון, שלדבר זה נקל להנהיג חוברות מיוחדות; כי חומר טכני ויבש זה מוסיף לוית חולין לספר, שהיא עלולה להסיר את לב התלמידים ממנו; ולעומת זאת אין, לדעתי, להסתפק בדברי ספרות בלבד ולוותר על הרצאת ידיעות ממשיות בלשון־חכמים. ביחוד אסור לעשות דבר זה בגולה, במקום שהילד רוכש את כל ידיעותיו המדעיות בלועזית, ונקבעת לרגלי זה בלבו ההכרה שבעברית יש לומר רק דברי־שירה, לספר על חגים ומועדים וכדומה: בקיצור, שזוהי שפת קודש בלבד, אשר אין לה דריסת רגל בחיי המעשה. והלא נחוץ להפך שספר הקריאה, המכנים את הילד העברי לחייו הלאומיים, לא יוציאהו לגמרי מסביבתו ה„טבעית", המושכת אותו ומשפיעה עליו בכחה הטבעי, פן יחשוב את שני אלה לתרתי דסתרי ויתן את משפט הבכורה לעולם הקרוב אליו ביותר; נחוץ הדבר, שיתרגל החניך לראות בשני אלה שני צדדים המשלימים זה את זה של עולם אחד — עולמנו הלאומי־האנושי. ומכאן יצא ממילא, כי רצוי מאד, שספר־הקריאה שלנו יכיל בקרבו גם צבעים מקומיים ושמלבד חותם היהדות יהיה טבוע בו חותם הארץ, שבה חובר ובשבילה נועד. ולפיכך אין ענין החבור של ספר־קריאה משובח וקולע אל המטרה מלאכת מספריים פשוטה, כאשר יחשבו רבים בתמימותם, אלא חכמה ואמנות. ולפיכך מובן מאליו, שאין המורים מטיבים לעשות, כשהם מזניחים דבר רב־חשיבות זה בידי המקרה הטוב ובוטחים בו שהוא יביא לידם את הספר הרצוי להם, או כשהם מחליפים את הכריסטומטיות בכל „זמן" ומשתמשים בשיטות מחודשות לבקרים. עבודה זו — חיבור הכריסטומטיה בה"א הידיעה — צריכה היתה להעשות בכל ארץ על־פי תכנית מסוימה על־ידי חבר מורים מומחים, ואולי בהשתתפות סופרים: אז רק אז ידע כל מחנך, כי יש לפניו באר מים חיים, שיוכל לשאוב ממנה בשפע בכל עת ובכל שעה ולהשיב את נפש תלמידיו. אחרי התנ"ך השלם או המקוצר הריהי הכריסטומטיה ה„כל־בו" של התלמיד, ועל כן ראוי ספר־למוד זה לתשומת לב יתרה מצד המורים. וגם רחוק הוא הדבר מהפסד וקרוב לשכר, כי ספר אשר יחובר על־פי הזמנת המורים בהשתתפותם של טובי חבריהם בטוח לו שיתפשט במדה מרובה מאד ולא יגרום למוציאיו הפסד ממון אלא להפך. ואם אצל הגויים, אשר שם אין מחסור במחברי ספרים הגונים כמו אצלנו, מצאו אגודות המורים לנחוץ לדאוג לכך שיחוברו על־ידי מורים מומחים חבורים לדוגמא במקצועות שונים, וביחוד במקצוע ספרות הקריאה במחלקה — אצלנו על אחת כמה וכמה.

ומובן שבקשר עם ספר קריאה כזה לא יכבד לחבר חוברות לתורת הלשון בצרוף תרגילי דקדוק מודרגים ונוחים.

ללמוד ההיסטוריה חסר, לדעתי, ביחוד ספר קל־ההרצאה בצורת תאור אפיזודים עיקריים מדברי ימינו ותולדות אנשי־שם; ללמוד הגיאוגראפיה של ארץ־ישראל — ספר קטן הכמות, אך מנופה בתכנו, מושך את הלב בסדורו והרצאתו ועשיר במפות וציורים. והמפות תחולקנה למפות היסטוריות, שתשמשנה סיוע רב ללמוד התנ"ך, ולמפות ארץ־ישראל בזמן ההווה.

בשביל תלמידים המגיעים במשך זמן למודם בבית־הספר למדרגת קריאה והבנה ביצירות גדולי סופרינו בזמן החדש דרוש מלבד זאת גם ספר לא גדול בתולדות הספרות, בעיקר הדבר בצורת ביוגראפיות מענינות ומושכות את הלב של טובי הסופרים והערכה מסבירה של מבחר יצירותיהם.

את כל הדברים האלה היו ,כמדומני, יכולים המורים לקבל על עצמם ולהוציאם אל הפועל בסיוע כל שהוא מצד הורים אמידים או מצד כל המתענינים בלב תמים בחנוך העברי ובהצלת הדור הצעיר שלנו מכליון לאומי.

אך חוץ מספרי־הלמוד דרושים לילד העברי גם ספרי־קריאה עברים בבית. אם נשים לב לקוצר השעות שמבלה הילד בבית־הספר העברי לעומת השעות הארוכות בבית־הספר הכללי ובסביבה הזרה — הלא נבין על נקלה שהשפעת המורה העברי והחנוך העברי על החנוך תגרוף כהנדוף עשן, אם לא תמשך באיזה אופן גם מחוץ לכתלי בית־הספר. ודבר זה יושג בעיקר על־ידי קריאה מושכת את הלב. וחשוב הוא דבר זה גם במובן הרחבת הידיעה בלשון ופתוח יחס החבה והכבוד אליה. מובן אפוא, שבחירת החומר ועיבודו למטרה זו דורשים אף הם הבנה רבה וטוב טעם. אחד התנאים העיקריים הוא כאן, כמובן, הקלות; ואולם לא כל אחד מבין, מה נקל ונוח לתלמיד ומה קשה לו ומשעמם אותו.

הדברים מכוונים אל מדרגת הקריאה הראשונה, בטרם ידע הילד למצוא את ידיו ורגליו בספר קל בלתי מנוקד, שבו מתחילה מדרגת הקריאה לבני־הנעורים. מדרגה שניה זו של קריאה, שבגבולה נכנס גם עתון מיוחד לבני הנעורים, לא תוכל לפי שעה להווצר על־ידי מורי הגולה, כי לכך דרושים אמצעים חמריים ורוחניים מרובים, אשר אם לא אשגה אינם עוד בעין. לדבר זה יראגו אפוא מורי ארץ־ישראל והוצאות הספרים הקיימות. ואולם הספרות לילדים יכולה וצריכה לתפוס מקום חשוב בתכנית העבודה של מורי הגולה. חומר הקריאה יוכל להתרגם בעיקר מהספרות העולמית ולהעבר על פיה. אך יש כאן מקום גם ליצירה מקורית, שתהא מבוססת על האגדה העברית, על ספורי־עם, על עובדות היסטוריות וכו'. את כל העבודות האלה אי־אפשר, כמובן, לעשות בלי ידיעות וכשרון; אבל אפשר להן שתעשינה לאו דוקא על־ידי סופרים פרו־פסיונאליים. כל מורה משכיל יוכל — אם תהיה יד מנוסה מנהלת ועין מומחה צופיה — להשתתף בעבודה זו ולמצוא בה ספוק רוחני גדול לנטית האקטיביות במקצוע היצירה הלשונית, שהיא טבועה בלב כל עברי בכלל ובלב כל מורה עברי בפרט.

הספרים הקטנים צריכים להופיע בקביעות ולהצטיין בהדורם, למען ימשכו את לב הקוראים הקטנים לא רק בתכנם, אלא גם בצורתם. ומשום כך יהיו דרושים לזה אמצעים מן החוץ, אף על פי שבמשך הזמן תוכל אולי ההוצאה להתקיים ללא הפסד ואפשר גם שתכניס רווחים. על כל פנים, המורים הם המחויבים להתענין בדבר זה, וגם עלה יעלה בידם להגשימו בהצלחה, אם ישמרו על הגבולות הקבועים ויסתפקו במועט, כל זמן שחסרים התנאים הנאותים להרחבת התכנית.

קשה הרבה יותר היא שאלת הספרים למורים. דרושים להם ספרי־מדע שונים בעברית, היסטוריה טובה, באורי כתבי הקודש, גיאוגראפיה מפורטת של ארץ־ישראל, תולדות הספרות העברית בהרצאה רחבה וכדומה. לכל אלה חסרים עוד המורים את האמצעים הנחוצים, ואינני מאמין שיוכלו להשיגם כיום. ואולם בהיות שבחסרון זה מרגישים מורי ארץ־ישראל עוד יותר ממורי הגולה ובהיות שהוצאות הספרים הקיימות התחילו להתעניין במקצת בסוג זה של ספרות — נקוה שמשני אלה יעמוד רוח והצלה למורה העברי באשר הוא שם.

לעומת זאת יש צרכים, שאין להסתלק מהם משום הקושי לספקם, כי בלעדיהם אי־אפשר כלל להתקדם בעבודה ולהצליח בה, ובגללם אין כל קרבן צריך להראות קשה יותר מדי. אני מתכוון בזה לספרות פדגוגית במובנה המצומצם, כלומר לספרי מדע בחנוך והוראה וביחוד לעתונות פדגוגית. כל ספר טוב במקצוע הפדגוגיה או הפסיכולוגיה, בין מעובד ובין מתורגם, יתן, כמובן, כבוד למוציאיו ויביא ברכה רבה לכל העובדים על שדה החנוך העברי; ואולם אי־אפשר עוד לקוות שגם תורה זו תצא מציון — הרי אי־אפשר בשום אופן לפתור בדרך זו גם את שאלת העתונות הפדגוגית. זו — חובה מוחלטת על הסתדרות־המורים שבכל ארץ וארץ, ליצור אותה ולכלכלה. אכן המורה העברי, בכל אשר יהיה, יתעניין בודאי תמיד התענינות מרובה בחיי המורה ובית־הספר העברי בארץ־ישראל, ומשום כך ישתדל לקרוא את העתונות הפדגוגית משם, ששום עתון פדגוגי בגולה לא יוכל למלא את מקומה. אך להסתפק בה אי־אפשר. כי אחד התפקידים הראשיים של עתונות זו בגולה הוא יצירת קשר חי בין כל העובדים על שדה החנוך והמפרים בזיעת אפם ובדם לבבם את שדמתו הלאומית; וברור שלעובדים האלה יש בכל ארץ וארץ צרכים מיוחדים, מצב שונה ותביעות אחרות. שונה היא הסביבה, שונים התנאים החמריים והרוחניים ושונים לפיכך טפוסי בתי־הספר ודרכי ההוראה בהם. ולא עוד, אלא שאפילו בחלק המדעי יהיה הבדל ידוע, לפי הארץ שבה יופיע העתון הפדגוגי. כי אי־אפשר לו לעתון כזה בשפה העברית להסתפק במאמרים ובמחקרים מקוריים, באשר חסרים אנחנו את המומחים לדבר זה, ומחויב הוא להקציב מקום הגון לתרגום מאמרים חשובים מהעתונות הפדגוגית הכללית ולהרצאת התוכן של ספרי־חנוך משובחים. ומובן שבכל ארץ ירבה העתון להביא ידיעות והרצאות מכל המתרחש ומתחדש בעולם החנוך בארצות אחרות ויקדיש פחות מקום ותשומת־לב לחומר המקומי, שאותו ילמדו רוב המורים לדעת מהמקור הראשון. אכן טרודים הם מורינו יותר מדי, ועל פי רוב אין שעתם ודעתם פנויות לחטוט בספרי חנוך, וחובת העתון המקדש לשאלות החנוך וההוראה היא לפיכך להיות בשבילם בבחינה ידועה מן „כל־בו" פדגוגי; אך מובן שאין לצאת בו ידי חובת ספרי־מדע מפורטים. המצב הקשה של המורה העברי גורם אמנם לכך שיהיה שקוע כל הימים בחיי־שעה ושלא יוכל לדאוג כראוי להשלמתו העצמית; אך דוקא משום כך לא יתכן שיוותר אפילו על עתונו המקצועי, העלול לעורר מזמן לזמן את מחשבתו ולהאיר את דרכו. אצל אומות העולם זכו כבר המורים לחלוקת עבודה מפורטה בנדון זה, ויש להם כמה וכמה עתונים למקצועות בודדים של החנוך וההוראה. ועלינו עוד להתפלל לפחות לעתון אחד, שיכיל חומר עיוני ומעשי בנוגע לכל שאלות־החנוך המסובכות שלנו, החל בשאלת גני־ילדים ובשאלת בתי־הספר הלאומיים וטפוסיהם השונים וגמור בשאלת אוניברסיטה עממית בשפה

העברית.* עתון כזה, משום היותו יחידי, אסור יהיה לו לשמש כלי־מבטא לקבוצת־מורים מצומצמה או למגמת־חנוך חד־צדדית, אלא יצטרך לשמש במה לכל המחשבה הפדגוגית ולכל העבודה החנוכית, הנעשית בארץ הופעתו. מובן מאליו, שאין להפוך את העתון לבמה חפשית במובן הגרוע של המלה הזאת, עד כדי חוסר כל תכנית וטשטוש כל פרינציפ; אבל אין לסגור את שעריו בפני בעלי השקפות שונות למדי זו מזו, כל זמן שדבריהם נאמרים מתוך כוונה טובה ובצורה ספרותית נאה. דברי בטלנות, מליצות ריקות או ריקלמה בנוסח אמריקה אינם נכנסים, כמובן, בכלל זה.

לפי מצב הענינים נראה לי, שלפי שעה מוטב היה להתחיל בהוצאת קובצים פדגוגיים, שיופיעו פעם לשלשה חדשים. כי סדר הופעה זה יתן את האפשרות לעבד יפה ולשפר את החומר ולהוציא פעם בפעם דבר מתוקן באמת. ובמשך הזמן, כשיושגו אמצעים חמריים הגונים — אפשר יהיה להפוך את הקובצים להוצאה דו־חדשית או אפילו חדשית.

ומובן מאליו, שהדבר לא יוכל לצאת אל הפועל אלא אם המנויים על העתון או על הקובצים הפדגוגיים יהיו חובה על כל חבר באגודת המורים.

בין יתר הדברים ידוע בלי ספק העתון הפדגוגי העתיד גם על שארית החכמים בין הורים ומורים. אך מסופקני ספק רב, אם תמצא לו הוצאה כזאת מהלכים בבתי הורים רבים. האנשים עסוקים וטרודים יותר מדי, עד שתהא להם אפשרות יתרה לעיין בדברים מקצועיים. אפשר שימצא מספר הגון של מנויים מבין חובבי העברית וטובי המשכילים, אבל השפעה ר ח ב ה על אבות ואמהות לא תושג על־ידי כך. אי לזאת דומני, שראוי היה כי המורים, בסיוע חובבי החנוך העברי מבין הקהל, ינסו לסלול להם דרך אל לב ההמונים על־ידי הוצאה ספרותית מיוחדת, שתופיע מזמן לזמן בצורת עלונים בשלש שפות: עברית, יהודית ושפת המדינה. בעלונים אלה יבואר לקהל הרחב הערך של החנוך הלאומי, ידובר על מצבו, על דרישותיו, על תוצאותיו, תנתנה ידיעות סטאטיסטיות, דין וחשבון פירודי וכדומה. בין המשתתפים בהוצאה זו יוכלו להמצא גם ממשכילי ההורים, שהבינו כבר בערך החנוך הלאומי ושרצוי להם כי השקפתם תתפשט ברבים.

---

* ישנם אמנם הוצאות דוביות פדגוגיות מעשיות לרוב וקובצים עיוניים רבים. הדוביות שתופענה ברביעית פעמים בחודש בערך וקדומה מיועדות רק למורים ועסקני החנוך העבריים והיהודית מפורסמות על כל מוסדות החנוך העברי שבארץ, הצעות לתכניות למוד בודדות ומכריות, שעורים לדוגמה, רצנזיות קצרות וספרי למוד, עניני הסתדרות המורים וכדומה; והקובצים, אשר יופיעו — לפי היכולת — מזמן לזמן ושיהיו מכוונים לא רק למורים אלא לכל הקוראים המשכילים, יכילו מאמרים בהרצאה נוחה על שאלות שונות בתורת הפדגוגיה והפסיכולוגיה פרקים נבחרים מתורת החנוך, שיטות הוראה והערכה, חקירות בלשניות, אגדות ובעיות פדגוגיים ברורת ספרים וכו'. נ. מ.

וכדי לרכוש את אהדת הרבים האלה מוכרחים לדבר אליהם בשפתם. העמידה מרחוק והצטמצמות בחוג צר עלולה רק להזיק. צריך לצאת אל העם ולדבר אליו השפה ודבר. ואין לזה דרך אחרת יותר רצויה מעלונים כתובים בשפות שונות, לאחר שהפריסה הכללית — ואפילו היהודית — איננה פתוחה לפנינו, וחוג המבינים עברית מצומצם עדיין יותר מדי.

מספר הקוראים לספרות־התעמולה הזאת לא יגדל, כמובן, בתחלה, אם כי נדמה לי שעל־ידי מאמץ מאוחד של כל בתי הספר הלאומיים אפשר יהיה למשוך אל המפעל הזה חלק הגון מהורי התלמידים, ואחר כך יוכל הדבר להתפשט לאט־לאט בחוג רחב יותר. אך על כל פנים דרושה לכך התענינות ועזרה כספית הגונה מצד בעלי יכולת, המסוגלים להבין את הערך הרב של המפעל הזה, שיעמוד תחת השגחת המורים.

ועתה אוכל לסכם בקיצור נמרץ את דברי ולאמר, כי בלי יצירת ספרות פדגוגית הגונה במובן הרחב של מושג זה, אי־אפשר לה לעבודת החנוך העברי שתצליח, ביחוד בגולה, שחסר בה סיוע לעבודה זו מצד הסביבה ורבים ועצומים הכחות המתנגדים לה. יש לקוות אמנם, שמורי ארץ־ישראל יקחו חלק בראש ביצירה זו, ועל ידיהם בעיקר תערך ספרות מדעית בשביל המורה וספרות לבני הנעורים; אך אין המורים בחוץ־לארץ יכולים להשליך את יהבם רק על מורי ארץ־ישראל או על הוצאות הספרים הקיימות, יצטרכו לעשות את חלקם, בידיד בכל הנוגע לצרכי החנוך העברי בגולה. ולפי מצב הדברים כיום ראוי ונחוץ, לדעתי, שיוציאו אל הפועל הצעות אלה:

א) בחירת ועדה לעבוד ספרי־קריאה מתאימים לכל המחלקות וכמו כן לחבור ספר בדברי ימי ישראל ובגיאוגראפיה של ארץ־ישראל.

ב) יסוד הוצאת־ספרים להדפסת חוברות מנוקדות ומצוירות לקריאת ילדים.

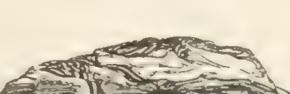
ג) יסוד עתון פדגוגי, לפי שעה בצורת רבעון, * שכל המורים יתחייבו להיות מנויים.

ד) הוצאת עלונים מזמן לזמן בשלש שפות לשם הפצת ההתענינות בחנוך העברי בתוך קהל הרחב.

ומאמין אנכי שברצון טוב ובעבודה מתוך אהבה ומסירות אפשר יהיה להגשים את כל הדברים האלה, שיהיו לתועלת רבה לחנוך ולתפארת למורה העברי.

---

* עיין הערה הקודמת.

הַכְּנֵסִיָּה הַצִּיּוֹנִית בְּלוֹנְדוֹן

רשימותיו [illegible]

א ה ר ן   פ ר נ ק ל.

ה י ש י ב ה   ה ש ב י ע י ת.

יום ב׳, 19 יולי בבוקר.

היושב־ראש הלורד רוטשילד.

אחרי הפסקה של עשרה ימים רצופים, שנעשתה בכונת תחילה כדי להספיק בידי הועדות השונות לעבד את תכניותיהן, נפתחה שוב הועידה. על הפרק: הפוליטיקה הקרקעית. המרצה בשאלה זו הוא הד"ר אהרן ברם שבשם הועד של הועדה הארצישראלית הוא מציע את ההצעות האלה:

1) העקרון היסודי של הפוליטיקה הקרקעית הוא לעשות את הקרקע, — אשר עליה נבנה הישוב העברי, לקנין של העם העברי.

חובת הועד הפועל לעשות את כל האפשר למען הוציא לפועל במלואו את העקרון היסודי הזה.

2) נושא הפוליטיקה הקרקעית העברית בעיר ובכפר היא הקרן־הקיימת לישראל.

מטרות הקרן־הקיימת לישראל הן: לרכוש על־ידי תרומות העם קרקעות בארץ ולעשותן לקנין העם; למסור אותן בחכירה העוברת בירושה, הן לעבוד והן לבנין; לאפשר את העיבוד בעצמי מחוכריהן להתנחל על הקרקע; להבטיח את העבודה העברית; להשגיח על הקרקע שלא תעמיד בור, ולהרחיק את הספקולאציה בקרקעות.

3) מוסדות הקרדיט של ההסתדרות הציונית צריכים בשורה הראשונה לשמש בשביל אלה המתנהלים הנשמעים לעיקרים של הקרן־הקיימת לישראל.

4) למען עשות את הקרן־הקיימת לישראל לגורם הראשי ברכישת קרקעות, מן ההכרח להמציא לרשותה אמצעים גדולים בכל עת.

למען הרחיב את חוג פעולתה, על הקרן־הקיימת לישראל לקבל הלואות באופן שהרבית והאמורטיזאציה תסודרנה על־ידי הכנסות המוחכרות. הקרן־הקיימת לישראל תהיה רשאית מעתה, בנגוד לתקנותיה מאז הראשונות מאתה רשאית כבר ברזולוציות, להשקיע את כל כספה, כדי כל תוצאות בארץ־ישראל.

הפוליטיקה הקרקעית של הקרן־הקיימת לישראל צריכה למצוא עזר במוסדות הקרדיט הלאומיים והעירוניים.

5) קנית הקרקעות על־ידי יהודים בארץ צריכה להתרכז במוסד מיוחד העומד תחת השגחת ההסתדרות הציונית.

6) למען רכוש מהר שטחי־קרקע גדולים בארץ, צריכה הקרן־הקיימת לישראל למצוא דרכים, אשר האנשים הפרטיים יוכלו בעזרו של הקרן־הקיימת לישראל, לשמש לקנית קרקעות באופן שיבטיח את העברת הקרקעות האלה בעתיד לרשותו של העם.

המרצה מסביר בפרטות את נמוקי הרוב לקבלת ההצעות האלה. בפרינציפיון סובר גם הרוב, כי הקרקע צריכה להיות קנין כל העם יחד היא המיתודה עם המעוט, אלא שמחולקים הם בנוגע לאמצעים והשיטות. דעת הרוב היא כי הלאמת הקרקע צריכה להעשות בהדרגה, יען כי אם נבוא בשעה זו לאסור על יהודים מישראל לקנות קרקע בארץ־ישראל אז נשרפה רוב הקרקע, שרוב הקרקע ישאר בידי נכרים, מפני שאמצעי הקרן הלאומית אינם מספיקים לגאול אף חלק ממנה. וזהו ראשית. שנית, אם גם תהיה בידינו האפשרות בזמן הזה — מה שמוטל בספק גדול — לאסור את האינדיבידואליזציה הפרטית, אז יחול האסור הזה רק על יהודים, והנכרים שבארץ להם אפשר יהיה לקנות קרקעות כאות נפשם, מאחרי שבעניניהם הם אין לנו לא הרצון ולא היכולת להתערב, ונמצא שאנחנו בעצמנו נקפח את זכויותינו — מה שיהיה מותר לגוי אסור יהיה ליהודי. לפיכך החליט הרוב, כי הסתדרותנו תעודד גם יהודים מישראל לקנות נחלאות וקרקעות בארץ־ישראל בתנאי שישעבדו את עצמם לקונטרולה של הקרן הלאומית. על־ידי קונטרולה זו אפשר יהיה לנו לאחוז באמצעים נגד הספקולאציה; להבטיח עבודה עברית וגם להעביר במשך הזמן את הקרקעות היהודים לרשות הקרן־הקיימת לישראל.

אחרי קריאת הצעת המעוט האומרת, כי הקרקע ארץ־ישראל צריכה להיות אחוזת כל העם ל א ל ת ר ובלי שום תנאים והגבלות מתחילים הויכוחים.

הראשון למתוכחים הוא מר פ י נ ס , המדבר בשם המעוט נגד כל קנית פרטית מאיזו מין שתהיה. טעמיו ונמוקיו רבים: רק הפועל הקולאי, העובד את אדמתו, רק הוא יוכל להוציא את כל פריה, מפני שהוא מעונין בה ביותר; הציוניות אינה רק פתרון לאומי או רוחני, כמו שהשיג אותה אחד־העם, היושב כעת לפנינו בבאן (אחד־העם: גם ע כ ש י ו ע ו ד נ י משיג את הציוניות במובן הזה) אלא גם פתרון כלכלי ואין לשעבד מיליונים יהודים לבעלי־אחוזות עשירים אחדים. „ומאין נקח את הכסף?" — על זה אני משיב ואומר: אם לנו אין כסף כי אז אין כסף גם להאדונים העשירים. הקאפיטאליסטים היהודים אינם מעונינים בארץ־ישראל ואינם רוצים בה כלל וכלל, אולם במה נחשב כסף לעומת אנשים? אם נרכוש את ארץ־ישראל על־ידי בעלי־אחוזות אז נרויח רק האדונים באופן יורידי ולא בפועל, מפני שבעל הקרקע בפועל הוא רק זה שמרטיבה בזיעת אפיו. עם ולא כסף זהו מה שדרוש לנו ואם יהיה העם עמנו אז גם כסף יהיה לנו. מתנגדינו טוענים, שאנגליה לא תרשה את הלאמת הקרקע — והלא הקרן הלאומית, שזאת היא מטרתה

העירונית, הלא איושרה על־ידי החוק האנגלי! הציונית או שתתקיים על הלאמת הקרקע או שלא תתקיים כלל!

הד"ר אלכסנדר הויזמאן מדבר בעד החלטת הרוב ואומר: אין כאן שאלה של הון לאומי או הון פרטי — מאחרי שבפרינציפיון תמימי־דעים אנחנו עם המעוט: אלא שאלה של עכשיו ולאלתר או לעולם לא. גאולת הארץ ויצירת רוב עברי בה זוהי שאלת שאלותינו, ואת השאלה הזאת צריכים אנו לפתור במהירות הכי־אפשרית, ואם לא נעשה זאת בעוד מועד אז נאחר את המועד. אם לאור זה נביט על החלטת המעוט אז נראה בה רק פוסטולאט תיאורי ולא יותר. יען כי גם אנחנו בעלי הרוב רוצים ומקיים שקרקעות היחידים תעבורנה ברובן במשך הזמן לרשות הקרן הלאומית, אלא אנו טוענים ואומרים: אם לא נגאל את הקרקע היום אז מחזקים אנחנו בזה את עמדת הערבים ומחלישים את עמדתנו אנו. אם היהודים לא יעשו ספיקולאציה בקרקעות אז יעשו זאת הערבים, ואז אוי ואבוי יהיה לנו... משום כך צריכים אנו לעודד את האיניציא־טיבה הפרטית לקנית קרקעות ולעבודה בארץ־ישראל בתריס ובבטחון, שהקרקעות האלה תעשינה במשך הימים לקנין כל העם ולנחלתו לצמיתות.

מר ב. קצנלסון („המעוט"): כל עבודת ההתישבות הזאת בארץ־ישראל למה היא באה — לשם אינטרסי העם או לשם אינטרסי בעלי־אחוזות אחדים? לא נכונה ולא אמתית היא ההנחה, שקרקע השייכת ליהודי שייכת להעם היהודי. היחידים רק דורשי טובתם הפרטית ולא מהם יושע עמנו ותגאל ארצנו. רק העם בעצמו יגאל את ארצו ואת עצמו.

מר א. ז. לוין־אפשטיין: אין לסבך ולערבב שאלה בשאלה, כמו שעשו המתוכחים בעלי ה„מעוט", שבקשר עם הלאמת הקרקע דברו על שאלת־הפועלים, המושבות וכו'. עיקר השאלה שלפנינו הוא: כיצד והאיך נוכל לגאול את קרקע ארץ־ישראל בההקדם הכי־אפשרי? בכל האמצעים שבידינו — זוהי תשובתי, ואני מוסיף ואומר: כי כל הגבלה נגד יהודי לקנות אדמה בארץ־ישראל היא הגברת אפשריותנו. ישטוף ההון היהודי ויזרום לארץ־ישראל, יגאל את הקרקע, ייסד תעשיה גדולה ורחבה ויביא ברכה לארץ וליושביה.

מר יוסף שפרינצק מצטער על שלאחרי עשרים שנה ליסוד הקרן הלאומית עומדים ומתוכחים בכלל, אם קרקע ארץ־ישראל תהיה נחלת הלאום או שירשו גם לאיניציא־טיבה הפרטית לרכוש נחלות ואחוזות. וכי עדיין לא למדנו במשך עשרים השנה האלה את העיקרים שעליהם הושתתה הקרן הלאומית או שכבר הספקנו לשכחם? אמנם ממתיקים את הדברים ואומרים: הלאמה — בודאי אלא בהדרגה ולא עכשיו ולא בבת־אחת, ואני אומר דוקא עכשיו ורק עכשיו, כי אם לא עכשיו אימתי? שואלים: מנין נקח את הקאפיטאלים הדרושים? כשהעם רוצה — אני משיב ואומר — הוא מיסד לו קופת ר' מאיר בעל נס ומקים מקרבו נדיב כאדמונד רוטשילד. אולם בין כך ובין כך אתם, אדוני בעלי הרוב, לא קאפיטאל אתם נותנים **אלא שלילה, ורק בזה כחכם גדול.** הקרקע הוא המפתח של הארץ ואת המפתח לא נוציא מידי העם למסרו ליחידים לעשות בו כרצונם.

מר קגל („הרוב"): אין בכלל אלא מה שבפרט ומיליונים יהודים יחידיים הם העם היהודי וכל יהודי הקונה קרקע בארץ־ישראל מגדיל על־ידי זה את ההון הלאומי ממילא. אמנם, אתם בעלי המעוט בגזירת פרינציפיון אתם באים ואומרים „גזורו", אולם בעינינו אנו החיים הם למעלה מכל פרינציפיון ובשם החיים האלה אנו מקדמים בברכה וברצון כל יהודי הגואל את אדמת ארצנו מידי זרים.

קוראים שוב את הצעת המעוט ומעמידים אותה למנין והיא נדחית ברוב דעות של 135 נגד 74.

היושב־ראש מודיע, כי בתור תוצאה מדחית הצעת־המעוט מתקבלת הצעת הרוב.

בעלי המעוט דורשים „קריאת השמות" של המצביעים (Roll Call). באולם קם שאון גדול והרעש הולך וחזק עד שהיושב־ראש מוצא לנחוץ לסגור את האספה לעשרה רגעים. לבסוף ניתנה משאלת הדורשים וכל הצירים נקראו בשמות וענו „בעד" או „כנגד" ואחרים מהם השתמטו מלתת תשובה.

אחר־כך מתחילים הבאורים משני הצדדים. מתחילה „הרוב" — ואחריו „המעוט". מר אדולף בהם מדגיש שוב, כי לא נגד הפרינציפיון של הלאמת הקרקע הצביע הרוב, שבזה הוא תמים־דעים עם המעוט, אלא כנגד השיטה של המעוט.

אחריו מהרר ומחזיק הד"ר רוזנבלאט האומר, כי ציוני אמריקה בהצביעם כנגד הצעת המעוט נשארו נאמנים לתכנית־פיטסבורג, האומרת, כי גם בעלי־הקרקעות הפרטיים ימצאו תחת הקונטרולה הלאומית.

מר טובנקין רואה בנצחון הרוב בגידה בהאינטרסים של המוני העם.

מר שווייגר סובר, כי שיטת־הפוליטיקה של הרוב אנטי־ציונית היא מראשה ועד סופה, ומאיים הוא, שאם לא ייטיבו אלה את דרכם להבא אז יפרשו מהם הציונים הראדיקאלים וייסדו להם במה בפני עצמם.

הישיבה השמינית.

יום ב', 19 יולי אחרי הצהרים.

היושב־ראש ליאים ליפסקי.

הד"ר ל. שליט מציע בשם הועד המדיני את ההחלטות דלקמן ומבקש לקבלן בלי שום וכוחים:

החלטה א. הועידה השנתית של ההסתדרות הציונית העולמית היושבת בלונדון מברכת בשמחה ובהכרת תודה היותר גדולה החלטת סאן־רימו המכניסה הצהרת באלפור בברית־השלום עם טורקיה והסכמת בריטניה הגדולה לקבל מאנדאט ארץ־ישראל במטרה ליסד שם בית לאומי לעם ישראל.

הועידה מביעה את אמונתה החזקה שברית העמים גם היא תבטיח זכויות עם ישראל על ארצו שהופרו על־ידי אנגליה וממשלות ההסכם.

הועידה השנתית מביעה את הכרת התודה העמוקה של עם ישראל לכל העמים שלקחו חלק בעבודה הגדולה הזאת ובפרט להעם האנגלי ולמנהיגיו.

ה ח ל ט ה ב. הועידה הציונית השנתית רואה בהכרת המשפט הגלוי שהושג כבר, את היסוד ליצירת ארץ־ישראל יהודית ומביעה את בטחונה שהמשא־והמתן שימשך עוד יביא להגשמה שלמה של השאיפות הציוניות.

הועידה השנתית מברכת את ד"ר ווייצמאן ומר סירייב בעד עבודתם המסורה לטובת העם היהודי ומביעה להם את אמונתה בהם.

לבסוף הוא מוסיף ואומר: התעודות, שנמסרו לידי הועד לעיין בהן ולבדקן ולבחנן, מעידות ברור וגלוי, כי שיטת־הפוליטיקה של מנהיגינו הד"ר ווייצמאן ונחום סוקולוב יש בה מן הדרך ה מ ו ב י ל ה אל מטרתנו. אמנם מה שהשגנו עד עכשיו אינה עדיין מדינה בפועל, אבל אפשרות של י צ י ר ת מ ד י נ ה זה בודאי השגנו, וברצוננו תלוי הדבר. בהד"ר ווייצמאן ונחום סוקולוב הננו רואים את יורשיו האמתים והנאמנים של המדינאי הגאוני שלנו הד"ר הרצל; הם ממשיכים את פעולותיו המדיניות הגדולות ולהם נאוה תורה ותהלה (מחיאות כפים סוערות).

מעמידים את ההחלטות למנין והן מתקבלות פה אחד בהתלהבות מרובה.

קוראים את הטלגראמה הבאה שנתקבלה מראש המיניסטריום הבריטי:

כפא, 10 יולי.

ל ה ד " ר ו ו י צ מ א ן,

ההסתדרות הציונית, לונדון.

שולח אני את ברכותי מקרב לב להכנסיה העולמית של הציונים — הראשונה מימות המלחמה — על השבת הבית הלאומי להעם היהודי. מובטחני, שהעם היהודי יביא לידי גלוי מלא את סגולות המרץ, הכשרון והרצון שלו ויתיחס בסבלנות לידידיו שאר אזרחי ארץ־ישראל — סגולות הכרחיות להצלחתם של היהודים, שלפי אמונתי העמוקה יביאו עוד הפעם ברכה רבה להתקדמות האנושיות.

ל ל ו י ד ג י א ו ר ג.

הטלגראמה הזאת נתקבלה בתשואות־חן אדירות.

הד"ר קליי: חובה מעציבה הוטלה עלי הפעם להזכיר בזה את נשמת אחד מחברינו היקרים והנאמנים, שהוא יבקוליייטי נהרגו לפני ימים אחדים על קדוש־השם, במלאם את תעודתם המסופנה להמציא ישע ועזר לאחינו דאומללים באיקראינה. הד"ר ישראל פרידלנדר ובן־לויתו הד"ר ב. קאנטור, שליחי־מצוה של ועד־החלוקה האמריקאי, נפלו חלל לפני מרצחים באותה ארץ־הדמים שרותה דמי רבבות אחינו בשתי השנים האחרונות, — תריפד ששנית ת"ח והת"ט של ימי־חמלניצקי הי׳ שעשועי־ילדים לעומתן. והד"ר פרידלנדר בדעתו מראש את כל המוראות והבלהות ואת כל הסכנות הכרוכות בנסיעתו לא מנע את עצמו ממשלחתו זו כדי להקל את גורל אחינו המעונים שם, ואת חייו הקריב קרבן על מזבח העם בתור יהודי נאמן וציוני טוב. זכרו בתור מלומד יהודי, עסקן לאומי וציוני ואדם המעלה במדותיו המצוינות ישאר לברכת עולם בקרבנו.

בשעת נאום־ההספד של הד"ר קליי עמדו הנאספים על רגליהם.

(עוד יבוא).

הַמְּגַמָּה וְהַסְּבִיבָה בְּשִׁירַת־בְּיַאלִיק

מאת

מ ר ד כ י ב ן ה ל ל ה כ ה ן.

ח.

תחת זה ברור לעיני התוכן בשיר מצוין אחר של ביאליק, בשירו „הברכה".

„הברכה" — אחד מן הציורים הנפלאים, שיצאו מתחת מכחול־הפלא של ביאליק, שבכלל אין כמוהו אמן בספרותנו לפחת חיים באיתני הטבע. ביאליק נותן פה ושפה, תנועה וחיים לחול המדבר הלוהט, לשוממותו הנוראה, לסערת הישימון, לזהרת בוקר, לרסיסי הכפור ולעצמת הקור, והוא יודע שיחת חיות ועיפות, אלנות ודקלים, שיחת פלגי מים וסלעי ההרים. ואם היא אומר:

אני יודע יער, וביער
אני יודע ברכה צנועה אחת —

אז היו בטוחים, כי עוד מעט ויתאר לנו ביאליק את כל הגות לבה של הברכה הצנועה הזאת, את כל מחשבותיה, איך היא חולמת לה את חלומה עולם־הפוך —

ותדגה לה בחשאי דגי־זהבה
ואין יודע מה בלבבה.

תחת עטו הנפלא הברכה הולכת ונעשית לדבר חי, בעל רגשות ועצבים, יגון ושמחה, יאוש ותקוה, ככל החיים.

עד כמה שאני משתדל לבלי להרבות בציטטים מן השירים, בכל זאת, כפי שראה כבר הקורא, מוכרח אני, זעיר שם זעיר שם, לשלוב לתוך דברי חרוזים ובתים משל ביאליק. כי אם אתה צריך ואתה חפץ למסור ב ד י ו ק את אשר חפץ ביאליק לאמר, אזי שוא כל עמלך ויגיעך להמציא מבטאים יותר טובים, יותר מתאימים, יותר מדויקים, ואין צריך לומר יותר יפים מאלה שמשתמש בהם המשורר. מבטאיו שואבים את המושגים לכל עומקם. באופן כזה, בחפצי לדבר על דבר „הברכה" אין לי באמת דרך אחרת רק להביא בזה את השיר במלואו, יען כי אם אבוא ואשנה לפניכם את תוכן השיר במלים שלי, במבטאים שלי, אזי אך אמהול במים את היין הטוב, אעים את הזהב, ואביא אך קללה רבה. נשען אני איפוא

על הקורא, היודע בודאי את השיר הנפלא הזה, או הוא יטריח את עצמו ויקח בידו את ספר השירים בלכתו אחרי.

המשורר מתאר את הברכה, היושבת

בעבי החורש, כרושה מן העולם
בצל של אלון רם, ברוך־אור ולמוד סער,

ומצבה בתקיפית שונית: בבוקר, בליל ירח, ביום דסערה, בשחר. ונפלאים ועשירים המה הצבעים, אשר השתמש בהם האמן לתאר לפנינו את חיי הברכה וכל רגשותיה בכל התקופות השונות האלו. הברכה היתה לנפש חיה, פועלת ונפעלת, מרגשת ומשפיעה, כמו שמלא חיים ותנועה היער, שבתוכו הברכה יושבת לה. ואם כי אין זכר בכל דברי השירה לאיזה תוכן אזרחי או צבורי, אין כל רמז לאיזו השפעה כל שהוא על המשורר מצד הסביבה, והשיר הוא כולו כמו קודש קדשים של האומנות הטהורה, תאור פני ברכה צנועה בעבי היער, משל שאין כל נמשל לו, — בכל־זאת אין כל ספק אצלי, שכל השירה הזאת היא באמת ובעיקר אך ורק משל שהנמשל אחוז בתוכו כגחלת בשלהבת, והתוכן מבצבץ ויוצא מתחת למסוה השיר.

הנמשל הוא — עם ישראל בתקופות השונות של דברי ימינו ויחוסו אל כל מה שקרה בתוך העולם הגדול הסובב אותו ומשפיע עליו מדעתו ושלא מדעתו.

הנה — „הבקר“, ימי קדומים. העולם כולו עודנו חומר היולי, המוכן לקבל כל צורה, והוא עומד נלכד

ברשת־פז של עצמו, מקבל אסוריו בחבה,
ומרים על ראש נזרו תחת גבורות שמש.
כאומר לה: שמפיני, כלביני או אבריני.

ואז הניקה הברכה־היהדות את שרשי העולם, היא היתה ראשונה לקבל את קוי השמש־הבוקר של העולם, והיא חלמה בסתר,

כי לא רק צלמו עם יונקתו בה, —
אך כולו גדל הוא בתוכה.

וכי כל העולם מתרפז אך בתוך עם ישראל, כי כל העולם לא נברא אלא בשבילו, וכי לא די שהוא „ראי לחסין היער“, אך גם הוא העולם ואין מלבדו.

„ובליל ירח“ — כאשר התעורר המזרח והאירה בתבל השכלת ארץ הערבים והקולטורה של חצי־הירח שתה כליל צלה על־פני כל הארץ ואורה הגנוז היה שפוך על כל הסביבה, וגוי אחר גוי ושבט אחר משנהו נכנעו תחת השפעתו והאור החור הזה עשה נפלאות

ורוקם שם בכסף ובתכלת
את רקמות פלאיו —

ומכתבי האישלם הפיצו

כוד מלכות נאדר אחד, גדל־יקר וקדמון,
כאילו שם לפני ולפנים, בחביון עווז,
על ערש־פז, מעין כל תי מוצנעת, תישן
בעצם תומה, כלילת הוד ועלומי נצח,
בת־מלכה מני קדם שנתכשפה —

והאישלם הוא הוא הגואל אשר יבוא ויתן עונג ונחת לכל בני האדם, ויתן להם את מנעמי החיים, ויגלה מעל עיניהם את הסנורים, ויגד להם מה טוב, ויורה להם את דרכי החיים, ובעת ההיא הברכה־היהדות „משנה־דממה“ שקטה; „אם תזבה או לא תזבה בקרן־כסף קלושה מגבוה“,

אם נהנתה היהדות איזה דבר מהפילוסופיה הערבית או לא נהנתה, — אך במסתרים ידעה, כי האמת אך אתה, וכי היא, היהדות, כבר־כבר נחלה את המפתח אל ה„סוד מלכות נאדר“, אל „היכל בת־מלכה מני־קדם שנתכשפה“, אל האור והאושר הנצחי של העולם,

וחמדה גנוזה זו בזוהרה הגדול
הלא היא כמוסה עמה פה במעמקיה —
כרב הברכה הנרדמת...

„וביום הסערה“ — בתקופת הנוצריות וימי הבינים, ימי הסערות והזועות, מוראי האינקוויזיציה ומלחמות־עמים לא־נחדלות, והעולם היה תמיד מוכן לכל מיני פורענויות, ומעולם לא ידעו

ובטרם נודע מי האויב
ואי מזה האויב יבוא —

אז — אומר המשורר — „העולם הבהב“,

וששים רבוא פריצי־ידית
הרואים ואינם נראים,
בשריקות פראים פשטו על אדיריו
ויאהזום פתאום בבלוריתם
ויטלטלום טלטלה, הלמו ראשם —
ורעם אחרי רעם!

בשורות האחרות האלו אתם שומעים את קול ההמונים של מסעי־הצלב, איך היתה יד הסערה בכל אדירי הפרשים והנסיכים לטלטל אותם טלטלה אל גוים לא ידעו ואל ארצות אשר אך שמען שמעו, ובמסעותיהם אלה נפצו שם את ראשיהם. והמשורר לוקח צבעים מאת הסערה לתאר את זעזועי האנושיות בתקופה ההיא, את כל התנועות הגדולות של הצבור, את „קול המון היער“, שהיה אז כולו

רחב־דמיה, כבד תשואות,

ואת כל נפתולי האמונה הנוצרית ותנועות הריפורמציה השונות. והוא מסתפק בתנועה קלה, ברמז דק, בשרטוט נרח, בהזית המכחול, ודי לו.

והיהדות־הברכה —

בשעת מהומה זו — הברכה,
מוקפת חומה של אבירי־החורש,
עוד תעמיק לסתיר במצולתה דגי־זהבה,

והיא מתכנסת לה בצל האלון הרם „ברוך־אור ולמוד־סער“, בצל תורתה „מגנה רב הפארות“,

וכולה רעד, רעד...

וצר לה להיהדות שבעתים. צר היה לה על האנושיות, שבך כך שחתה את דרכה על הארץ, צר היה לה שהפכה הנוצריות למשחית את כל הדעות הנעלות אשר היהדות טפחה אותן, צר היה לה על חלומותיה היא אשר הלכו ואינם. היהדות בתקיפה הנוראה של „ימי הסערה“, שנות הדמים של ימי הבינים, העמיקה להסתיר בתוכה את כל חמודותיה, התכנסה אל תוך תורתה, ואף לבבה דאג מאד

— על יפי עולמה הצנוע,
בהיר ההלומות, זר רמיאית,
אשר עבי הוד פתאום יעכרוני,
ורמי דיוניות הוד, בעבי הסבר,

ההודי יום וההודי לילה
ברגע ועם אחד שם לקצפה.

והנה גם התקופה האחרונה, תקופת העת החדשה שאחרי המהפכות בעולם הגדול, ימי הרינסנס וההתעוררות הבקורתית־ספקנית בקרב הצבור האנושי, ימי הרוחות המנשבות — „בשחר". מן הנמנע, דבר שאי־אפשר למסור בדברים אחרים, במבטאים משלי, את כל ההוד של התמונה הנפלאה, שמתאר לנו המשורר את היער־העולם „בשחר", בעת אך החל להתעורר. העולם כולו עודנו שותק, עודם מסתתרים בהחבא הכחות־הצללים, הכחות החשכים, אך לאט־לאט יוצאים אנשים מבין העם „וחולי־עפר", ובידם מחתות להאיר את עיני בני האדם, להחם את לבבם ולהקטיר קטורה באפם. נשמעה שפה אחרת, נאמרים דברים אחרים.

ושירותיה קטנות, מתוקות, פיוטית,
כרגשי פי תינוק רך על לחיי אמו,
כבר יוצאי בגעשר יפים את היער
מצנת רוח ימינפי.

ודברים חדשים שלא נשמעו בתקופות הקודמות, רעיונות האנציקלופדיסטים, הפילוסופיה הגרמנית, ואחריהם המדרים המדעים, הדעות החדשות על־דבר החומר והכח, עבודה והרכוש, — כל הרוחות האלה היו „בשחר" בולטות,

— — דברנות, קלות, נוהות, בין העצים
מיטוטטות מסבך לסבך, מעץ לחברו,
— — — — — — — — — — — — — —
אי נופלות אל פי קן ומזעזעות שם שלא מדעת
ניצתו של אפרוח רך וישן...

וחוקרים להם החכמים, והסופרים כותבים, ויושבים להם בקתדראותיהם כל אלה —

שדמות רחב בערת אלופי קרב, וקני עליון,
הנושאים מגרות כתרים, ועם מלך, בידם
מעירם אדר יעולם אחד.

ויולדות ונוצרות השקפות־עולם חדשות, ואומרים לשנות מי הקצה אל הקצה את הערכין של הקולטורה האנושית.

(עוד יבוא).

מכתב מוינה

מאת

ד"ר א. ליברמאן.

רחוב היהודים שבווינה היה מלא בחודש האחרון רוח סער ותרועת מלחמה: הבחירות של הקהלה עמדו על סדר היום. והפעם לא הסתפקו הציונים, כמו בבחירות הקודמות, בפשרות יתירים, כי אם נמנו וגמרו ללחום ולכבוש. הסתדרות הדתית שבווינה אינה חפשית. כל יהודי הגר בווינה, אם הוא רוצה בכך או לא, הוא שייך להקהלה, ומחויב לשאת בעול המסים. ויפה כחם של מסי הקהלה כמסי הממשלה. הקהלה יכולה לרדת לתוך נכסיו של היהודי ולפרוע ממנו את המסים, שהיא תובעת ממנו. רק היציאה מהדת מוציאה את היהודי מתוך הסתדרות הקהלה ופוטרת אותו ממסיה. המרת הדת בתור אמצעי כדי להפטר ממסי הקהלה היה חזיון תדיר בחיי ההדרגה שבמערב אוסטריה, ומסיבה זו היתה הקהלה משתמשת ביהדות יתירה בהטלת המסים. החששה היתה, כי הדרישה הבאה בהטלת המסים תגרום להמרת הדת.

הקהלה הווינאית היא הסתדרות דתית, ומשום זה שמרו עליה מנהיגיה הראשונים לבל תחדור אליה שום שאיפה יהודית לאומית, אבל צורתה זו הפריעה את פרנסי הקהלה מלהיות נושאי כלים אצל המפלגה הליברלית. הקהלה הווינאית היא הסתדרות דתית של יהודי ווינה, אבל בתוך הסתדרות של עיר הבירה היתה נחשבת, אם גם שלא כדין, כבאת־כח היהודים של כל הממלכה. על כל שאלה קשה היתה הממשלה האוסטרית פונה להקהלה הווינאית ועל כל צרה שלא תבוא היתה הקהלה הווינאית פונה להממשלה האוסטרית. פוגרומים, גרושים, רדיפות ברוסיה, ברומיניה, במארוקו או בפרס — ופרנסי הקהלה הווינאית היו ממהרים לפנות לעזרת הממשלה האוסטרית, לפעמים ברצונה של הממשלה כדי לתת פתחון פה לשר החיצון להתערב בעניני השלטון של המדינה הזרה, ולפעמים שלא ברצון הממשלה באשר אי־נעים היה לשר החיצון להתגרות עם מי שיהיה בשביל יהודים זרים. ופה הננו רואים את הניגוד והסתירה במהותה של הקהלה: ביודעים היו הפרנסים חושבים את עצמם רק לחברים העומדים בראש של הסתדרות דתית, אשר כל תפקידה הוא רק לדאוג בעד הצרכים הדתיים של יהודי ווינה ולא יותר, אבל שלא ביודעים ובפועל הרגישו את עצמם כחברים של כלל ישראל, אשר בצרותיו להם צר, ובכל מאמצי כחם השתדלו להושיע, מובן מאליו על־פי דרכם והשגתם, היינו, בהתכסיסים החביבים של השתדלנות.

חלק גדול של יהודי ווינה הנם יהודי מזרח, אבל שלטון הקהלה נתן בידי יהודי מורביה וביהם, ומקצתו גם בידי יהודי הונגריה. הזקנים שבהם נולדו, ולפעמים גם נתחנכו בגיטו. ואם גם ידיעתם את היהדות היתה מטושטשה, אבל רוח הקהלות העתיקות שבמורביה היה חי בהם. ולכן איך שלא התייחסנו אליהם הרגשנו בהם תמיד חתיכה מחיינו שבגלות. לא כן בניהם, הבאים אחריהם, שנולדו בווינה. מעודם לא שאפו לתוכם את ריח הגיטו. ידיעתם את היהדות, שקנו אצל מורי הדת של הקהלה הווינאית, היא אפס. והרגש אי הניצוץ היהודי כבר עומם בקרבם, והנם בנים יורשים לאבותיהם רק בשנאתם ליהודי המזרח. הבנים האלה, שנרחפו בעל כרחם מקרב מפלגות האזרחים באים אל רחוב היהודים, אל בית הכנסת ימציא את כפיהם בעבודה צבורית, והם משתדלים למחוק מחיי הקהלה את הגוון היהודי. לעומת הבנים האלה קם בווינה דור צעיר, הרגיל בשם יהודי והמשתדל, אמנם לפי כחו, פה יהודי ווינה, לפחות בלבו את הניצוץ היהודי להגביר את הרגש ולפעמים גם ידיעת היהדות. הצעירים הציונים שבווינה מוצאם גם כן מביהם ומורביה, אבל על־פי שאיפתם, לא על־פי השגותיהם, הנם

יותר קרובים ליהודי מזרח. והם היהודים הצעירים הקדישו מלחמה על הקהלה ופרנסיה. מה חפצם ומגמתם של הלוחמים הציונים ?

הלאמתה של הקהלה ! להפכה מהסתדרות דתית להסתדרות עממית ולאומית.

לוא היתה הקהלה הסתדרות חפשית ופרטית, היינו, כל מי שחפץ בא ומשתתף בה, ומי שאינו חפץ יכול לסלק ממנה את ידו, מבלי שיהא מוכרח לצאת בשביל זה מהיהדות, כי אז לא היו מוצאים הציונים בתור מפלגה מדינית ותרבותית שום פתחון פה לבוא וללחום כנגדה. הצרכים הדתיים הנם צרכים פרטיים ואינם נוגעים במאומה בהצרכים המדיניים והתרבותיים. אבל הקהלה הווינאית, ככל הקהלות באוסטריה, היא הסתדרות הכרחית. יש לה יפוי כח מהממשלה. ורק המרת הדת מאפשרת להיהודי לסלק ממנה את ידו. ובתור הסתדרות רשמית שיש לה כח הכפיה העיזה לפעמים לחות את דעתה כנגד צרכים תרבותיים ולאומיים. מובן מאליו, כי באופן כזה לא היה אפשר להציונים בתור מפלגה להסיח את דעתם מחיי הקהלה ומנהגיה.

ומנהיג הציונים הכריז בשעתו בעולם הציוני : „לכו וכבשו את הקהלות". אבל בפועל לא כל כך נקל היה להגשים סיסמא זו. בשקרב זמן הכבוש, היינו, בשעה שהיה נחוץ להסתער, להרעיש ולכבוש, נבהלו ציוני ווינה ונתפשרו עם הפרנסים הזקנים בשביל מאנדאטים אחדים ולא חפצו הציונים להבין, כי לא המאנדאטים הבודדים העיקר, כי אם המלחמה המעוררת את הלבבות. גם בבחירות האחרונות שהיו לפני המלחמה קבלו הציונים על־פי פשרה שני מאנדאטים.

במשך מלחמת העולם גראתה הקהלה הווינאית בכל הנגודים והסתירות, שהקהלות המסודרות באוסטריה מצטיינות בהם : כלפי פנים הן מתגדרות בתור הסתדרות דתית וכלפי חוץ, כלפי העולם הגדול והזר, הן מתעטפות בטלית, שכולה מדינית ולאומית, והן מתיצבות בתור שליחי עם ישראל. ליסד ועד, שיתמוך בידי יהודי רוסיה, שנענשו בתחלת המלחמה מחוסרי לחם, לא חפצה הקהלה מיראתה שמא יאשימוה הבריות על תמיכתה בידי נתינים של ממשלה אויבת. גולי גליציה לא היו „נתינים אויבים", ובכל זאת לא נגע גורלם בלב הקהלה. היו אנשים פרטים, היו ציונים שהתעסקו בפליטי גליציה, אבל הקהלה בתור מוסד כמעט לא שמה לב לגולי גליציה. ובה בשעה היה להם די זמן וחפץ לטפל בשאלת היהודים ברומיניה, להתיצב לפני גדולים ולהשתדל לפני שר החיצון.

במשך המלחמה התגברה השפעת הציונים בחיים הצבוריים והמדיניים. מצד אחד קבלו סיוע מגלות גליציה : גלות זו נתנה להם את התוקף הנחוץ לתעמולה פומבית ; ומצד שני קבלו סיוע פנימי מהרב הראשי ד"ר חיות, שנמנה לרב (שחוק המקרה) על־פי השתדלותו של מתנגדנו היותר תקיף, הפרנס המנוח ד"ר שטרן. דרשותיו של הרב הראשי וגולי גליציה בהמונם החרידו את בעלי השלטון בקהלה הווינאית והגבירו את אומץ רוחם של הציונים. לא היו ציוני ווינה מתקוממים, היודעים להשתמש בשעת הכושר, כי אז היה נקל להם לתפוס את שלטון הקהלה בידם. מהפכה היתה בארץ, והארץ חרדה מתחת כל הכסאות וכל השלטונים. באותה שעה אם היו הציונים רק נכנסים לבית הקהל בלוית חיילים ציוניים, כי אז מבלי כל מלחמה היו הזקנים מפנים את כסאותיהם והציונים היו יכולים לקבוע תקנות על־פי רוחם ולסדר את הבחירות החדשות על־פי דרישותיהם. אבל אותה השעה המוכשרת עברה על הציונים בוכוחים והתיעצות מבלי כל מעשה. ובין כה, יהפרנסים מצאו את ידיהם ורוחם להגן על שלטונם. בתקנות החדשות שקבעו נטלו מהזרים — וכל יהודי מזרח הנם עתה בווינה בזרים — את זכות הבחירה. החובות נשארו, אמנם, כשהיו לפנים : הקהלה מטילה מסים על כל היהודים מבלי להבדיל בין אזרחים וזרים, אבל בנוגע לזכיות היא מבדילה בין יהודי ליהודי. וכה יוצא לנו, כי בקהלה של שלשים רבוא יהודים נמצאו בוחרים רק עשרים אלף. וגם הרחקת הזרים מהקלפי לא הספיקה להם. כדי להמשיך את שלטונם העבירו את זמן הבחירות מחודש לחודש, ורק שביתת מורי הדת והאיום בשביתה כללית, שאיימו פקידי הקהלה הכריחם לקבוע את הבחירות בסוף חודש יוני.

בבחירות השתתפו שלש מפלגות : הפרנסים וסיעתם, שהסתדרו בועד בשם „בלתי־לאומים". רוב הפרוגרמה שלהם היתה שלילית, ורק בנקודה אחת היתה חיובית והיא : מלחמה כנגד הציונים והיהודים הזרים ; כנגדם לחמו הציונים בקריאה להלאמת הקהלה ; והמפלגה השלישית היו אורטודוקסים, מצביונם של אורטודוקסי הונגריה. לכאורה, הנה המפלגה השלישית היא היותר צודקת בתביעותיה : כיון שהקהלה בעיקרה אינה אלא דתית, הרי אין להקהלה פרנסים יותר טובים מהדתיים בעצמם. אבל העובדה, כי האורתודוכסים האלה לא לחמו מעודם בקהלה ופרנסיה, אדרבא, היו שבעי רצון מזה שהקהלה לא התערבה בעניניהם ונתנה להם להתנהג על־פי רוחם ורק עתה, בבחירות האחרונות, בשעה שהציונים יצאו למלחמה על הקהלה נזכרו לתבוע את חלקם בשלטון הקהלה, הדבר הזה מוכיח לנו, כי לא כבוד הדת כי אם קנאתם לציונים הביאתם למלחמת הבחירות.

הבחירות וההכנות להן הטילו רעש גדול בעולם היהודי שבווינה. כי הציונים אספו אספות, דרשו דרשות, הכריזו כרוזים — זהו מובן מאליו. אבל גם מתנגדיהם לא טמנו את ידיהם בצלחת : יראת הציונים והיהודים הזרים תקפתם. הרגישו, כי הדבר נוגע לחייהם והתעוררו לעמוד על נפשם : „הציונים על הזכיות האזרחיות !" — זו היתה קריאתם של הבלתי־לאומיים, וכרוזם זה הועיל הרבה. היהידים בני מורביה, ביהם והונגריה נבהלו ויקהלו להגן על נפשם. הטענות והמענות מצד הציונים לא הועילו מאומה, כולם האמינו באמת, כי דרישתם של הציונים אחרי שווי זכיות לאומיות היא סכנה לשווי זכיות האזרחיות.

בעשרים ושבעה לחודש יוני היו הבחירות. מעשרים אלף יהודים שהיתה להם זכות הבחירה השתתפו בבחירות

רק החצי. בעד הציונים הצביעו בערך שלשה אלפים, בעד הבלתי־לאומיים בערך חמשה אלפים ובעד האורתודוכסים אלף. בחלקם של הציונים עלו י"ג פרנסים, בחלקם של האורטודוקסים שלשה ובחלקם של הבלתי־לאומיים עשרים פרנסים.

לפני העולם הגדול מריעים עתה הציונים הווינאים על נצחונם הגדול: תחת שני פרנסים יש להם עתה י"ג. אבל בלבם פנימה הם מרגישים, כי אוי ואבוי לנצחון כזה. החשבון פשוט: אם נחשוב על־פי מספר הבוחרים שבאו להצביע אז הננו רואים, כי בעד הציונים הצביעו יותר מחלק השלישי, אבל אם נוסיף עליהם את הבוחרים שלא באו להקלפי אז יצא לנו, כי בעד הציונים הצביעו רק ט"ו אחוזים למאה מכל היהודים שיש להם זכות הבחירה. באשר אלה שלא באו שייכים בודאי אל הבלתי־לאומיים, כי מהציונים לא חסר אף אחד באשר אצל הציונים היתה מלחמת הבחירות בעין מלחמת חובה. ואם זכו הציונים במספר גדול בערך — של י"ג פרנסים — אז עלינו להודות על זה לקרירות רוחם של הבלתי־לאומיים, אשר גם אימת המזרחים לא היתה יכולה להביאם אל הקלפי.

מה מלמדות אותנו הבחירות האלה?

מלבד השגיאות בהתכסיסים והאמצעים שאין כדאי לטפל בהן, הנני להעיר פה על שגיאה עיקרית פרוגראמאטית. נחוץ לבקר אחרי העיקר הפרוגראמאטי המביא אותנו לבזבז כל כך הרבה כחות במלחמה עם רחיים של רוח.

„לכו וכבשו את הקהלות" המימרה הזאת יפה היא, אבל אין תוכן לה. כבוש זה לשם מה הוא בא? מי מאתנו הלאומיים מתענין בהסתדרות זו שנתרוקנה מכל תוכן? הדתיים האמתיים שבקהלות המסודרות אם רק אפשר להם הם מתבדלים ממנה ובכל עניני הדת והחנוך אינם סומכים על הקהלה, מיסדים להם לעצמם בתי־תפלה, אולפנא, אטליז וכדומה, וגם אנחנו הלאומיים איננו סומכים על הקהלה, הננו מטפלים בתור יחידים ובתור הסתדרות בעניני צבור ועניני חנוך.

אבל ישיבו לי: הכבוש הזה בא כדי שנהפוך אותה מקהלה דתית לקהלה עממית ולאומית. אבל למה לנו לבלות את כחותינו במלחמה על הקהלה הדתית בשביל להפוך אותה לקהלה עממית ולאומית, הלא מוטב לנו, שנתרכז בחזוקה של הסתדרותנו הלאומית הקיימת זה כבר. ובכן לא לכבוש כי אם לנפץ ולהחריב את הקהלות המסודרות. ובאמרי להחריב, כונתי יהיא רק ליטול מהן את כח הכפיה, שנתנה להן הממשלה, אותו כח הכפיה שעושה אותן, אפשר כנגד רצונן, לבאת־כח של העם היהודי. הסתדרות חפשית מבלי כפיה חצונית ושלטונית — זוהי הסיסמא המוכרחה בשבילנו הציונים. הננו ליברלים כל כך עד שאיננו יכולים ואיננו רוצים להכריח את כל מי שהוא שיהא חבר הסתדרותנו; רק בשביל שהוא מזרע היהודים, וכמו־כן הננו דורשים, כי שום איש ממנו לא יהא מוכרח להיות חבר להסתדרות שאינה לפי רוחו. הסתדרות חפשית ופרטית מבלי כל כפיה חצונית — זוהי דרישתנו. ובזה בלבד חשובה הקהלה להיות מה שהיא באמת, היינו, חברה פשוטה שממלאה את תפקידה באופן טוב או רע.

אמנם הדתיים הפושריים יתנגדו לזה בכל כחם, באשר להם הכפיה החצונית היא שאלת החיים. אבל לנו היהודים הלאומיים אין לנו לירא מפני זה. אדרבא, כל כחנו הוא רק בזה שהסתדרותנו היתה ותהיה תמיד חפשית מבלי כל אונס, ואם יש לה כח הכפיה אז היא רק כפיה פנימית, כפית הלב והרגש היהודי.

חֲדָשׁוֹת וּמְאוֹרָעוֹת

— הנציב העליון של ארץ־ישראל הרברט שמואל פרסם בעברית את הדברים הבאים:

הנני מצוה על ידי רוממות הוד מלכותו המלך גיאורג החמישי למסור לכם את הדברים הבאים:

לתושבי ארץ־ישראל.

מעצמות ההסכמה אשר צבאותיהם עטרו נצחון במלחמה שעברה מסרו לממלכתי ממונות לשמור על טובת עניני ארץ־ישראל ולהבטיח לארצכם את התפתחותה בשלום ובהצלחה אשר נמנעה מכם זה רבות בשנים.

ולבי רוחש גאון בזכרי את החלק החשוב שלקחו צבאותי תחת פקודת המצביא הראשי הלורד אלנבי בשחרור ארצכם מתחת ידי הטורקים, ושמח אשמח אם נוכל אני ועמי להיות גם הסבות שעל ידן תביאנה עליכם ברכות השלום ברוח החכמה והחופש.

רצוני להבטיחכם, כי החובות המיטלות על הממשלות הממונה עליכם תמלאנה בלי כל נטיה ומשא פנים, וממשלתי החלט החליטה לכבד את הזכויות של כל גזע ושל כל אמונה הנמצאים ביניכם, הן במשך התקופה שעוד תעבור עד שחבר הלאומים יאשר בהחלט את תנאי הממונות, והן בעתיד כשהממונות הזאת תתגשם לעובדה ממש.

ידוע לכולכם למדי, כי מעצמות ההסכמה יחד עם הממשלות בעלות בריתן החליטו לאחז באמצעים שיבטיחו את בנינו ההדרגתי בארץ־ישראל של בית לאומי לעם ישראל. האמצעים האלה לא ישפיעו בשום אופן על הזכויות האזרחיות או הדתיות של כלל תושבי ארץ־ישראל ולא יקטינו את הצלחתם.

מובטחני בנציב העליון שמניתיו כדי להוצא לפועל את העיקרים האלה, כי ימלא הוא את תפקידו בכל לבו ובכל נפשו ובאופן מוצלח, וישתדל להגדיל בכל יכלתו את אשרם של כל המעמדות והחבורות שבינכם ויאחד אותם.

מכיר הנני בהכרה עמוקה את גודל ערך התפקיד בהנהלת ארץ, המושב גם לנוצרים גם למושלמים גם ליהודים, ובהתענינות עמוקה ומתוך ידידות חמה אשים את לבי להתקדמותה ולהתפתחותה העתידה של מדינה, שלקורותיה היתה חשיבות כל כך ענקית לעולם כולו.

גיאורג קיסר ומלך.

הוד מלכותו הואיל לשים על שכמי את משרת נציבו העליון, לשבת ראש בהנהלה האזרחית שנוצרה בעת.

העיקרים שימשלו בשיטת המדיניות של הנהגה זו כבר התבטאו בהודעתו שקראתי לפניכם.

בכל חלקי ארץ במקום אשר הנהלה בריטית מושלת, שורר חופש גמור ושויון זכויות לכל האמונות; צדק שוה לכל איש ואיש במדינה מבלי משא פנים למעמדו, לגזעו או לדתו; הסדרים נשמרים בלי הפקה; עול ושוחד נשמדים מהארץ; מסי העם נקבעים ברוח היושר והצדק; ההתפתחות הכלכלית של המדינה הולכת ומתקדמת והצלחת התושבים הולכת וגדלה.

בריטניה הגדולה איננה דורשת את טובת עצמה. שום מס איננו מוטל בכדי להגדיל את הכנסותיה. המסים אשר העם משלם מוצאים לטובת העם. אלה הם העיקרים הבריאים והנכונים של הנהלה, הם הם יסוד גדולת הממלכה הבריטית, והם הם העיקרים אשר על־פיהם תתחך הנהלת ארץ־ישראל תחת המפונות שנמסרה על־ידי המעצמות ותחת השגחת חבר הלאומים.

גבולות הארץ בצפון ובמזרח עוד טרם נקבעו והנני מקוה, כי נבוא לידי הסכמה משביעה רצון בלי עכובים מיותרים.

לארץ־ישראל תהיה הנהלה מיוחדת לעצמה שתעמוד בקשרים ישרים עם שרי הוד מלכותו בלונדון.

בלבוש המסוים את צורתו המיוחדת הבסס הפקידות האזרחית של הארץ על יסוד תדירי; המשרות יבטחו לנושאיהם, אם רק ידעו מילואיים לעבודתם ויעבודתם תהיה נכונה, עם זכיות העבודה לסוגים ידועים של פקידיה; המדרגות העליונות תהיינה מורכבות בדרך כלל מפקידים בריטיים, עד שיגיע הזמן ומספר הולך וגדל של בני הארץ, מוכשרים למדי לעבודה, יוכל לקבל על עצמו חלק יותר גדול בתפקיד ההנהלה; המדרגות הנשארות תהיינה פתוחות לכל בני הארץ מבלי הבדל דת.

יושר הפקידים הוא התנאי הראשון להנהלה טובה. הממשלה תשתמש בכל תוקף החוקים נגד כל איש הנותן או המציע שוחד לאיזה פקיד שלה או לאיזה חבר או פקיד של עיריה, וכמו כן נגד כל איש מבלי משא פנים למקום שהוא תופס, שיקבל שוחד.

בדעתי למנות מועצה מצומצמת במספר חבריה, אשר רוב החבריה יהיו פקידי הממשלה, ושתכיל גם כן עשרה חברים מתוך הצבור, נבחרים מתוך כתות העם השונות; המועצה תתאסף לעתים קרובות, ואני אשב ראש בה. הצעות החוקים הנוגעים לענינים חשובים והתקציב הכספי השנתי יוצגו לפני המועצה להבעת עצתה. לחברים מתוך הצבור תהיה גם הזכות לעורר שאלות שאליהן רוצים הם להפנות את שימת־לב הממשלה. החלטות המועצה הזאת תתפרסמנה.

כאלה היו בהרבה ארצות הממלכה הבריטית הצעדים הראשונים בפתוח מוסדות של הנהלה עצמית, ותקותי בקרבי כי במשך הימים תתהוה התפתחות כזאת מתוך ההתחלות האלה גם בארץ־ישראל.

בהצעת חוזה השלום עם טורקיה נכנס סעיף על דבר מנוי ועדה מיוחדת על־ידי הממשלה הבריטית, שתעיין בכל השאלות והדרישות הנוגעות לעדות הדתיות השונות בארץ־ישראל ושתברר אותן.

הרכבת ועדה זו תהיה בהתאם לענינים הדתיים שעליהם ידונו. יושב־הראש יתמנה על־ידי מועצת חבר הלאומים. אחרי הגמר חוזה השלום עם טורקיה, ובהתחשב עם אותם השנויים היכולים להתרחש בינתים, תוכר הועדה הנזכרת באמור.

בינתים תדחינה כל השאלות, אשר הועדה תצטרך לעסק בהן, והשאלות הנוגעות למקומות הקדושים בכלל, עד זמן ההוא.

בשמחה אפשר להעיר, כי כבר הגיע הזמן להתחיל בהריצת את ההתפתחות הכלכלית של הארץ שנתעכבה זה שנים, מפני מצב המלחמה ששרר ומפני התוצאות שבאו בעקבותיה. האמצעים אשר מטרתם לעזור ליסוד הבית הלאומי ליהודים יסיעו הרבה להתפתחות זו. מכירת קרקעות ומשא ומתן אחר בקרקעות יתחדשו בעתיד הכי־קרוב; הגבלות ידועות שכונתן היא למנוע בעד ספסרות בקרקעות, תחולנה על משא־ומתן זה, וההגבלות האלה תתבררנה בחוק שיופיע מיד.

בדעתי למנות ועד לקרקעות שיכיל פקיד בריטי ועוד שני חברים. בועד כזה יוכלו היהודים, המושלמים והנוצרים לתת אמונם המלא.

תפקידו יהיה לברר איזה קרקעות מוכשרות להתישבות יותר צפופה, להקדים את התפתחות הארץ ולהבטיח שעובדי האדמה, בעלי המקנה והבעלים הנוכחים לא יסבלו מעושק ואי־צדק.

מדידת אדמות כללית ורשימתם תתחיל בקרוב, ובקשר עם זה יוסד בית משפט לסדור עסקי הקרקעות. מטרת המוסדות האלה היא קביעת הגבולים והזכויות של כל רכוש ורכוש, ועל־ידי כך להמנע מהסכסוכים והמשפטים בלתי הפוסקים שעד כה היו כל כך למשא על התושבים.

מדידה ורשימה זו של כל הארץ תארך זמן רב והיא תדחף קדימה במהירות הכי אפשרית. צעדים יקחו גם כן ליסודם בקרוב של באנקים לנתינת הלואות לזמנים ארוכים להקלאיים ולבעלי מסחר עירוני.

מסילות הברזל תעבורנה בקרוב להנהלה אזרחית. העבודות הנחוצות תעשינה לפני הגשמים כדי להמנע מחזרת הפסקות בקשור הדרכים שנגרמו להפסדים ולאי־נעימות בחורף שעבר. מסילת הברזל בין יפו ולוד תתרחב וישנן תכניות להתפתחויות אחרות במסילות הברזל בעתיד.

עומדת על הפרק תכנית רחבה של עבודות צבוריות שתכיל סלול דרכים ורחבתן, הרחבת הקשרים הטלגראפיים והטליפוניים, המצאת כח חשמלי בכל הארץ, בנין נמל בחיפה, יבוש בצות ויעור של קרקעות המתאימות לכך. חלק מהפעולות רבות ההוצאות האלה נחוץ יהיה לדחות עד שימצאו אמצעים כספיים יותר גדולים. אולם מקוה אנכי שיעלה בידי לסדר הלואה תיכף כשיתחך בהחלט גורל הארץ, בכבוס שיאפשר להתחיל בחלקים אחרים של התכנית הזאת. חלקים אחרים יוצאו לפועל בשלמותם או בחלקם על־ידי עבודתן של הסתדרויות בלתי ממשלתיות ובאמצעותן.

מחלקת הבריאות הצבורית תעמול להטבת בריאותם של כל התושבים ובעיקר להשמדת הקדחת.

כשתתגדלנה הכנסות הארץ בהתאם להצלחתה המתקדמת תיבל מחלקת החנוך לפעול יותר ויותר בעד חנוך העם, שהוא התנאי הראשי בכל מדינה של מדרגת תרבות נבוהה.

הבנינים ההיסטוריים שבירושלים נעשתה לשלום העיר והענינית עמוקה לתירים מכל כנפי העולם ישמרו ברגש כבוד והערצה, ויאחזו באמצעים להיטיב את מראה העיר העתיקה. הקירות הרומיניות תתפתח, וצעדים יעשו להבטיח שהשכונות החדשות המתעתדות להבנות בערים מערי ארץ־ישראל תבנינה על־פי תכניות ראויות.

מודעות המקלקלות את מראה העיר תאסרנה, וכל מה שאפשר יעשה בכדי להרבות את בקורי עולי הרגל והתירים לארץ הקודש.

התפתחות הארץ לא רק שתביא קדמה במצבם של התושבים הנוכחים, אלא שתמציא גם כן אמצעי קיום למספר גדול של תושבים נוספים. ובאמת, גם אי־אפשר להתפתחות זו לצאת לפועל מבלי הכנסת ברית אנשים נוספים

הנשים והנערות יפתחו בתים לעזרה מיוחדת, אשר במידה התאים תמצאת עבודה יהודית בארץ. בעתון הביקורת יופיע מדי הרבעון דו״ח מפורשת על העזרה ותמכים את התנאים אשר צריכים יכנסו העולים.

בתקותי שכבר נשרטה התרגזות הרוחות שגרמה למהומות המעציבות בירושלים לפני שלשה חדשים, ושיש לקוות לאחוד יותר דוק בין כל שדרות התושבים הנני בזה מכריז חנינה לכל אלה הנאסרים בעת בהיר תוצאת המהומות האלה ולכל האסירים המדיניים בארץ ישראל. יהודים האזרחיות והמדיניות תושבנה להם במקומות. בגדר החנינה לא נכנסים שני האנשים שבנתנם צרבון לא מסרו את עצמם למשפט ולא שני האנשים שהשתמשו במהומות לשם חמס ושוד.

אל לשער, כי חנינה כזאת אומרת שמביטים על מהומות כגון אלה בקלות. אם תהורנה — עתידות הן להדכא בכל האמצעים העומדים ברשותה, ולא תהיה סליחה כזו בפעם אחרת.

לציין את התחלת ההנהלה החדשה אושיט יד סולחת למספר אנשים הנאסרים: עתה בעד פשעים נגד החוק, בבחרי באנשים באלה הראויים ביותר להתחשבות התמנית.

בנוגע לעצמי הנני סבור שבמקום דברי יכריזו מעשי לתושבים על התמסרותי לעניני הארץ ההיסטורית והקדושה הזאת, ועל רגשי היושר והצדק המלוים אותי בקבלי על עצמי את התפקיד הנעלה שהוטל עלי.

ואני תפלה שברכת אל שדי שלפניו כורעים בכל באיתר וראת הכבוד מושלמים נוצרים ויהודים תביא על אספה זו ועל כל תושבי ארץ הזאת.

* * *

קבלת הפנים לז׳אבוטינסקי וחבריו.

אלפי אנשים נהרו ביום השני לפנות ערב לתחנת הרכבת לקבלת פני מר ז׳אבוטינסקי וחבריו אסירי עכו. בית הנתיבות מסביב, המגרש הגדול שמדרון, והגבעות שאצל התחנה, היו מלאים המון עצום, בתוכם חברי ועד־הצירים, מנכבדי הקהל הירושלמי, חברי ההגנה, הצופים וסורים. בשעה 6.45 הגיעה הרכבת לקול מחיאת כפים סוערת. בשם כניף ההגנה בירושלים הגישו למר ז׳אבוטינסקי זר־פרחים. כשיצא מר ז׳אבוטינסקי אל המגרש רבתי הקהל שיר בתרועות הידד ובמחיאות כפים. הוא עלה אל המכונית וכל הקהל הגדול אחריו אל חצר בית־הספר למל. לאורך כל הדרך מתחנת עד משרד המושל היה רחב גדול משני צדי הדרך בינינים רבבי בתי־יהודים, שהתפלאו על רבבות פנים כאן, שרה והפעמים הדרות פונשים במיר בירושלים. בכל הדרך עמד ז׳אבוטינסקי במכונית ועני שלום לכל ההמון הרב.

בחצר בית־הספר למל עמדו שתי שורות של הצופים ולא נתנו לקהל לעבור, כי הדחק היה נורא והרחוב צר. בחצר בית־הספר למל נתכנס המון של שלשת אלפים איש. בשער שמונה בערב באו מר ז׳אבוטינסקי וחבריו לקול מחיאות כפים סוערות. נאומים רבים נאמו: בשם חברי ההגנה מר סטריקציו, בשם ההסתדרות הציונית הד״ר שמריהו לוין, בשם ועד הצירים הד״ר רופין, בשם ועד העיר הד״ר ביהם, בשם ועד הזמני הד״ר טהון, בשם חברי ה. מכבי ירדנה מסרו זרי פרחים לז׳אבוטינסקי ולמולכו. מר א. מ. ליפשיץ הקריא מכתב ברכה מהרב קוק. מפני השעה המאוחרת הפסיקו את שורת הנואמים והזמינו את מר ז׳אבוטינסקי לעלות אל הבמה, כשהתלהבות הקהל עלתה למרום קצה. בקול צלול ואדיר התחיל את דבריו במלים: „שלום ירושלים״ שהרעישו את כל החצר. הקהל צעק לקראתו וענה: „שלום״. בהמשך דבריו אמר ז׳אבוטינסקי: אנחנו באנו הנה לעבוד יחד אתכם את עבודת העם והארץ. לפני חדשים אחדים, בעת המאורעות בימי הפסח, נאמתי בחצר בית־העם, ואמרתי לכם אז: אל תגורמי! אנגליה לא רמתה אותנו, היא תקיים את הבטחתה; ואמנם אנגליה לא רמתה אותנו, והרי העובדה נגד עינינו: הנה האיש היושב עתה בארמון הממשלה שעל ההרזיתים. מכיר אנכי את האיש הזה עם כל מגרעותיו, אבל יודע אנכי גם את מעלותיו המצוינות. מתנה טובה ויפה נתנה לנו ממשלת אנגליה — אנא אל תקלקלו את המתנה הזאת כמו שקלקלתם את האישים הממשלתיים הקודמים, שגם הם לא היו משונאינו, אלא מפני שלא ידענו איך להתיחס אליהם התהפכו בהיותם פה. הנציב העליון כווזיר אנגלי רגיל הוא לבקורת, ואנחנו חייבים לבקרו אם יעשה שגיאות. כולנו מחויבים לתמוך בו בכל כחנו. אבל אם נמנע מלבקרו ומלהעירו אז נביאהו לידי מצב בלתי־נעים שהוא בעצמו לא יוכל להחלץ ממנו.

בנוגע למשפט של חברי ההגנה אמר: אנחנו נדרוש משפט צדק ו„צדק״ יש באנגליה, ואנחנו צריכים להראות ש„הגנת־ישראל״ איננה רשע, כי אם „צדק״, „קדש״.

בסוף דבריו אמר: אמנם יש מקום לשמחה, אנו צריכים כולנו לשמוח את שמחת העבודה, הבנין והיצירה.

הנאום עשה רושם כביר על כל השומעים, וכולם הרגישו שמר ז׳אבוטינסקי עמד על הגובה הדרוש. בשיר ה„תקוה״ עזב כל הקהל הגדול את חצר בית־הספר מתוך התלהבות יוצאת מן הכלל.

(„דואר היום״)

• • •

עבודת ההנוד של מפלגות הפועלים בארץ ישראל.

במשך החורף שלחה „אחדות העבודה״ מורים סומכים בהמשה עשר מרכזים שונים ותכניתי 150 היתר במתנר הדשית, למען כבית את היציאותיהם. ביפו נפתחו הורבים למוד השפה העברית והשבון ישבו לומדים 150 תלמידים. ניפתו גם כן הורבים טכניים לחרשי מתכת, נגרים, בונים. המחלקות נפתחו בטבריה ובצפת. בבית־הספר הראשון לומדים 100 תלמידים ובשני 60.

* * *

באנגליה.

ביום 29 במאי היתה הישיבה הראשונה של הועד־הפועל הנבחר החדש. הלורד רוטשילד נבחר לנשיא הועד הפועל. הספיבוסי ווארבורג והד״ר ל. מוצקין נבחרו בתור סגנים.

הד״ר מאכס נורדוי, ה. זכר והרט בריטנספר הודיעו שמתפטרים הם מהועד הפועל.

מ. אוסישקין, יוליוס סימון ונחמיה די לימה נבחרו בתור חברי הועד המצומצם.

הלורד רוטשליד, ברנארד פלקסנר, יוליוס סימון וי. ניידיץ נבחרו בועד חברי המועצה של הקולוניאל־באנק היהודי.

די צייט

אונזערע היגע מיטאַרבייטער

ר. אבערסאָן	רעי ראסקין
א. אויערבאך	(רעי מאָלים)
י. אפאטאשו	ב. ריוואקין
א. באבימש	מארק טאלעראַן,
ביאלאסטאצקי	אבא ליליען)
מ. בראון	דר. י. מארקוס
א. בוקשטיין	ז. מאור
ב. גלאזמאן	(ארטיסט)
ה. גוטמאן (דער	י. מארינאוו
לעבעדיגער,	נ. מינקאף
חיים'קע)	משה נאדיר
פרץ הירשביין	א. ניסענסאָן
מ. ל. היילפרין	וו. נאטאנזאָן
א. וואהלינער	מלך עפשטיין
(א. ווי"ר ענא)	דוד פינסקי
ז. וויינפער	ב. פינקעל
אסיפ וואלינסקי	פראפ. ה. פיינמאן
י. זאר	ב. צוקערמאן
טש. יאפע	מרים קארפילאוו
(שאר־מייסטער)	לאה קאפילאוויטש
יוסף יפה	ה. קאנטראוויטש
ה. לייוויק	א. ראבאי
רחל לוריא	ה. רויזענבלאט
ה. ליבערמאן	ס. ראסקין
לאלא (ארטיסט)	(ארטיסט)
מ. לאעב (ארט.)	נ. שטיינבערג
זישא לאנדוי	שוחט בןהרב
ה. ליפשיץ	מ. שמואלזאָן
(ארטיסט)	ב. שערמאן

די באריהמטע אמעריקאנער זשורנאליסטען

וויליאם הארד (פון דער וואכענשריפט „דהי ניו רעפאבליק")

לודוויג ליואיסאָן (ליטעראטור־קריטיקער פון דער וואכענשריפט „דהי נייששאַן")

דר. לואי לעווין (מיטארבייטער פון „ניו רעפאבליק" און קארעספאנדענט פון דער „ווארלד")

אַ טעגליכע נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטישע ארבייטער־צייטונג

ערשיינט

זונטאג 29טען אויגוסט

ארויסגעגעבען פון דער

פועלי ציון פּאַבלישינג אַסאָסיאיישאָן

אונטער דער רעדאקציע פון

ד ו ד פ י נ ס ק י

מענעדזשינג עדיטאָר

א. וואָהלינער

מיט דער נאָהענטער מיטארבייטערשאפט פון

דר. חיים זשיטלאָווסקי, דר. נ. סירקין דר. יצחק אייזיק הורוויטש, י. ענטין און דר. ה. זאָלאָטאראָוו (רעד. מעדיצ. אפט.)

ס ו ב ס ק ר י פ ש אָ ן פ ר י י ז

אין לאנד		אין קענעדע		אין אויסלאַנד	
איין יאהר —	$9.00	איין יאהר	10.00	איין יאהר	12.00
6 מאנאטען	5.00	6 מאנאטען	5.50	6 מאנאטען	6.50
3 מאנאטען	2.75	3 מאנאטען	3.00	3 מאנאטען	3.75

אונזערע אויסלענדישע מיטאַרבייטער

עדוואַרד בערנשטיין, קארל קויטסקי אסקאר קאהן (דייטשלאנד)
טרולסטרא (האלאנד)
לאנגע (פראנקרייך)
הילפערדינג און ברייטשייד (רעדאקטארען פון „פרייהייט", ארגאן פון די דייטשע אומאפהענגיגע סאציאליסטען)
אטא באַוער און פרידריך אדלער (עסטרייך)
בראנטינג (שוועדען)
הויסמאנס און דעברוקער (בעלגיען)
מעקדאנאַלד און סנאודען (ענגלאנד)

אונזערי קאָרעספּאָנדענטען :

פון ארץ־ישראל :
י. ח. ברענער, א. בלומענפעלד, בן גוריון, א. ש. וואלדשטיין, בן צבי, ב. קאצענעלזאָן און ראובני.
פון ארגענטינא :
מ. רעגאלסקי און י. ל. שלייפער
פון גאליציען :
דר. ש. יורים און ל. שוסהיים.
פון דייטשלאנד :
ל. כאזאנאוויטש און ז. רובאשאוו
פון בוקאווינא :
פרפ. לעקער און דר. שטערנבערג
פון ליטא : נתן פינטשוק
פון אוקראינא : אלעקסאנדער חאשין, יאשע סעקאַדער און א. רעוואצקי
פון פוילען :
זרבבל, ניר און דר. שיפּער (אידיש־סאצ. דעפוטאט אין פוילישען סיים)
פון פראנקרייך :
מ. יארבלום און מ. אניוטין
פון ענגלאנד : הענרי אלעקסאנדער, י. פאמעראנץ און ש. קאפלאנסקי.
פון רוסלאנד: בערלינראוט, צבי פרידלאנד, ל. ראזענהויז
פון רומעניען :
פיטער וויסמאן און א. שאראנא
פון סטאקהאלם : ב. לאקער
פון עסטרייך: דר סאקאל און י. קאנדעל

ק ו פּ אָ ן.

THE ZEIT, 153 EAST BROADWAY, N. Y.

וו. ח.

איהר געפינט דאָ א טשעק אָדער מאָני אָרדער פאר סובסקריפשאָן פאר דער „צייט".

אויף דער סומע — — — — פאר — — —

Name ....

Address ....

City ....

ביטע פילט אויס מיט טינט.